

VERSLAG

OVER HET

BESTUUR EN DEN TOESTAND DER ZAKEN

VAN DE

STAD TURNHOUT,

DOOR HET

kollegie van Burgemeester en Schepenen aan den Gemeente-Raad,
in zijne zitting van 2 oktober 1865, voorgedragen.

BREPOLS EN DIERCKX ZOON.

Mijne Heeren,

Overeenkomstig de bepalingen van het art. 70 der gemeentewet, hebben wij de eer UEd. het volgende verslag over het bestuur en den toestand der zaken, voor het dienstjaar 1864-1865, te doen.

TITEL I.

STAAT DER BEVOLKING.

De bevolking van onze stad en derzelver gehuchten, op 31 december 1864, bestond uit 13,424 zielen, te weten : 6561 mannen en 6863 vrouwen.

Beweging van den burgerlijken stand.

Geboorten, sterfgevallen, huwelijken, echtscheidingen, erkende en gewettigde kinderen.

De volgende staat toont ten duidelijkste aan de bewegingen van den burgerlijken stand (geboorten en sterfgevallen), gedurende de jaren 1865 en 1864.

Volgens opgaaft zijn er gestorven ten gevolge van :

	Thuis.		In 't Gasthuis en andere openbare gestichten, enz.		Met behulp der geneesheeren.		Zonder behulp der geneesheeren.	
	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.
Borstwater	14	10	9	6	25	15	1	1
Croupo	2	4	1	»	2	2	1	2
Fleuris	2	»	1	»	5	»	»	»
Geraaktheid (apoplexie)	2	5	1	»	3	»	»	»
Kanker	»	5	»	»	»	5	»	»
Kinderbedziekte	»	1	»	»	»	1	»	»
Mazelen	1	»	»	»	1	»	1	»
Pokken	1	6	»	3	»	7	1	2
Roodgrond	52	57	»	2	16	25	16	14
Stuipte	55	26	»	»	1	1	52	25
Thyphus	1	1	1	1	2	2	»	»
Tering	20	28	3	7	25	55	»	»
Verongelukking	2	»	»	»	»	»	2	»
Verzwakking	24	28	15	9	59	57	»	»
Waterzucht	5	5	»	»	5	5	»	»
	157	152	31	28	114	155	54	47
	289		59		247		101	

Overeenkomend totaal

Huwelijken.

Tusschen jongens en meisjes van 21 jaar en beneden	6
Idem 21 jaar en 1 dag tot 25 jaar voltrokken	26
Idem 25 » » 30 » »	38
Idem 30 » » 35 » »	12
Idem 35 » » 40 » »	6
Idem 40 » » 45 » »	1
Idem 45 » » 50 » »	2
Tusschen jongens en weduwen van 21 jaar en 1 dag tot 25 jaar voltrokken	1
Idem 25 » » 30 » »	1
Idem 30 » » 35 » »	1
Idem 35 » » 40 » »	1
Idem 40 » » 45 » »	1
Tusschen weduwenaren en meisjes van 25 jaren en 1 dag tot 30 jaren voltrokken	1
Idem van 30 jaren en 1 dag tot 35 jaar voltrokken	5
Idem 35 » » 40 » »	2
Idem 40 » » 45 » »	1
Idem 45 » » 50 » »	1
Idem 50 » » 60 » »	1

Mede te dragen 104

		Mede gedragen 104	
Tusschen weduwenaren en weduwen van 35 jaren en 1 dag tot 40 jaren voltrokken			1
Idem van 40 » » 45 » »	45	»	1
Idem 45 » » 50 » »	50	»	2
Idem 50 » » 55 » »	55	»	1
Idem 55 » » 60 » »	65	»	1

In 1863

Totaal 110

81

Verschil in meer 29

Gewettigde kinderen.

	JONGENS.	MEISJES.
Van 5 maanden en beneden		1
» 5 maanden tot een jaar		1
» 1 tot 2 jaren	1	»
» 2 » 5 »	2	4
» 5 » 10 »	2	1
Totaal	12	

Verandering van woonplaats.

Sedert den 1^e januarij tot en met den 31^e december 1864 zijn er in onze stad en in den omtrek komen wonen :
Van gemeenten uit deze provinciën : 261 mannen, 280 vrouwen.
Van andere provinciën van 't rijk :

Uit Brabant,	18	»	20	»
» Limburg,	1	»	5	»
» Namen,	1	»	1	»
» Oost-Vlaanderen	3	»	2	»
» West-Vlaanderen	5	»	5	»

Van buiten 's lands :	289	»	313	»
» Holland,	22	»	37	»
» Frankrijk,	7	»	3	»

Totaal	318	»	353	»
Er zijn tusschen gemeld tijdstip van hier vertrokken :				
Naar gemeenten in deze provincie	134	»	159	»
» andere gemeenten in het rijk	58	»	53	»
» andere koningrijken en landen	27	»	20	»
Totaal	219	»	232	»

Gevolgenlijk zijn er in onze stad 99 mannen en 121 vrouwen meerder komen wonen dan vertrokken.

Registers van bevolking.

De schikkingen der wet van 2 juni 1856, geregeld bij koninklijk besluit van 14 juli daar op volgende, en die van het gemeente-reglement van 21 november 1856, worden, in het houden der bevolkings-registers, goed nagekomen.

Inboorlingschap.

Gedurende het jaar 1864 zijn er alhier tot het verkrijgen van inboorlingschap, krachtens art. 9 en 10 van het burgerlijk wetboek, noch ingevolge de wet van 27 september 1835, geene verklaringen gedaan geweest.

Anmerkingen omtrent het houden der registers van den burgerlijken stand.

De registers van den burgerlijken stand worden steeds met nauwkeurigheid gehouden.

De heer schepen Van Hal blijft bij volharding nauwkeurig en loffelijk het ambt van openbaren ambtenaar van den burgerlijken stand met al zijne betrekkingen bedienen.

Verificatie der registers van den burgerlijken stand.

De nedergelegde registers over 1864 hebben aan den procureur des konings geene aanleiding tot aanmerking gegeven.

TITEL XX.

GEMEENTE-BESTUUR.

Gemeente-raad.

De samenstelling van den gemeente-raad heeft, sedert ons laatste verslag, eene groote verandering ondergaan.

In de buitengewone vergadering der kiezers van 25 october H., zijn de heeren Remigius Bruggeman en Joannes Antonius Roest als nieuwe raadsleden gekozen geworden: de eerstgenoemde in vervanging van wijlen zijnen schoonvader, den heer P. J. Verheyen, en de tweede als opvolger van wijlen den heer M. Gerstman.

Sedert hebben wij nog, ten gevolge van benoemingen, het verlies van twee raadsleden te betreuren, namelijk dat van den heer F. Donnez, thans raadshoofd bij het hof van beroep te Brussel. Deze verdienstelijke man maakte sedert 1843 onophoudelijk deel van onzen raad en behartigde gedurende dien langen tijd steeds stads belangen. Het spijt ons derhalve grootelijks, dat wij zijne uitstekende diensten, welke hij altijd zoo bereidvaardig als belangloos bewees, moeten missen. Door de benoeming van den heer Th. de Fierlant als agent der nationale bank te Mechelen, hebben wij ook een verstandig raadslid verloren. Deze heer, die sedert 14 januari 1861 dit eeraamt uitoefende, heeft ook veel voor de inrichting van het gazlicht en andere belangen der stad bijgedragen.

In den loop van 1864 heeft de raad 25 zittingen gehouden, en over meer dan 108 verschillende zaken eene beslissing genomen.

De bestendige commissiën hebben zich daarenboven dikwijls verenigd om onderzoeken te doen, waarmede zij belast waren. Sommige dier commissiën zullen voltallig moeten worden gemaakt, wanneer er geene vacatuur meer in den raad zal bestaan.

Kollegie van Burgemeester en Schepenen.

Zonder verandering.

Het getal der zittingen van het kollegie, waarvan proces-verbaal in 1864 is opgemaakt, belooft tot 60.

Personeel en inrichting der bureelen.

Zonder verandering.

Kieslijsten.

De kieslijsten over de jaren 1865 en 1864 geven bij vergelijking den volgende uitslag:

Jaar.	KIEZING VOOR DE FORMING		
	der wetgevende Kamers.	van den provincialen raad.	van den gemeente-raad.
1865	241	248	290
1864	235	242	285
Verskil (in meer in min.	6 »	6 »	5 »

De herziening van deze lijsten heeft andermaal geene aanleiding tot reclamen gegeven.

Op de kieslijsten voor de wetgevende Kamers en van den provincialen raad zijn er in 1865 doorgeschrapt:

9 personen, welke voor de herziening der gezegde lijsten waren overleden.

2 idem welke de stad hadden verlaten.

2 idem idem den vereischten cijns niet meer betalen.

Integendeel zijn er 19 nieuwe kiezers op dezelfde lijsten gebracht.

Voor de hiervoor aangehaalde redenen zijn er op de gemeente-kieslijsten insgelijks dertien personen doorgeschrapt, en negentien andere personen als nieuwe kiezers ingeschreven geworden.

Ziehier de herhalende tabel der verschillende staten en beroepen, waartoe de personen, op de kieslijst voor de wetgevende Kamers gebracht, behooren:

Advokaten	4
Ambachtslieden	25
Ambtenaars of beambten in werkelijken dienst	9
Aannemers	2
Artsenijbereiders	3
Banketbakkers	2
Bankiers	1
Beenhouwers	2
Brouwers	4
Eigenaars	1
Genees- en heelmeesters	4
Greffiers	2
Handelaars	29
Herbergiers	7
Kooplieden en slijters	35
Landbouwers	26
Ministers der eerediensten	5
Molenaars	4
Notarissen	4
Nijverheids-oefenaars	30
Officiers van het openbaar ministerie	1
Procureurs of avoués	1
Rechters of raadsheeren	3
Renteniers	13
Tappers	23
Zaakwaarnemers	1
Zilvermeden	2

Totaal 241

Lijst der jurij.

De herziene naamlijst der personen, die in onze stad als jurij kunnen worden geroepen, belooft voor dit jaar ten getalle van 52 en in het afgelopen jaar was hetzelfde 51.

Kiezingen.

De kiezing voor een lid van den provincialen raad in vervanging van wijlen den heer M. Gerstmans, welke ten gevolge van het besluit van den heer gouverneur dd. 8 april ll., op 21 mei daarna alhier heeft plaats gehad, heeft voor uitslag opgeleverd, dat de heer J. de Fierlant, advokaat, met 138 stemmen is gekozen geworden. Zijn mededinger, de heer advokaat Dockx, bekam 115 stemmen. 268 kiezers hadden hun recht uitgeoefend.

Beweging der zaken van het bestuur en stadsschriften.

Zonder verandering; zie ons verslag over 1856-1857.

Gemeente-goederen.

Roerende en onroerende goederen.

Zie den volgenden titel: *Aankoopingen, verkooping en mangelingen.*

Aankoopingen, verkooping en mangelingen.

Er zijn geene aankoopingen, verkooping noch mangelingen sedert ons laatste verslag gedaan.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

Sedert ons laatste verslag zijn er geene nieuwe gemeente-reglementen in zwang gesteld. De wijzigingen, door den raad aan het laatste aanvullings-reglement van politie toegebracht, zijn ten einde van schikking en opstel naar de commissie *ad hoc* verzonden.

TYTEL XII.

GEMEENTE - INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1864 en waardering der begrooting voor 1866.

Gewone en buitengewone ontvangsten.

A. Gewone.

Erfelijke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	fr. 1850- »	1850-»
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel	93-58	150-»
Idem van gemeente-gronden	988-77	»-»
<i>Gemagtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>		
Voor het onderhouden en verbeteren der buurtwegen	4102-51	4100-»
Opbrengrst van het staangeld in het vleeschhuis	525- »	400-»
Gewone additionele centimen op de belastingen	3097-40	3100-»
1/3 der belastingen op de honden	487-49	480-»
Aandeel der stad voor de afgeschafte octrooi-rechten, volgens de wet, jaar 1864	64900- »	64900-»
Belasting op haver, hooi, stroo en voorgevels der huizen	15570-94	12300-»
Idem op de rijtuigen opveren of riemen	420- »	430-»
Opbrengrst der boeten	462-59	600-»

Andere ontvangsten.

Opbrengrst der akten van den burgerlijken stand	67-09	70-»
Mede te dragen	90565-09	88380 »

Medege dragen fr. 90565-09 Rekening. Begrooting. 88380-»

B. Buitengewone.

Goed slot der vorige rekening	12676-43	
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	»- »	16664-29
Toelage van de provincie voor de stads- teekenschool	300- »	300- »
id. id. voor 't aankopen van modellen	200- »	»- »
id. id. voor het lager onderwijs	4300- »	4300- »
id. id. voor de godshuizen verleend	»- »	600- »
id. id. van het gouvernement en de provincie voor het bouwen eener onderwijzers-woning te Severdonck	»- »	1333-33
id. id. voor de kasseing der statie- straat	»- »	4000- »
Verschillende ontvangsten	421-14	200- »
Buitengewone opcentimen	5829-29	8410- »
Som te ontvangen voor het uitbetalen aan de liefdadige gestichten	»- »	4000- »
Teruggave van den verleenden onder- stand aan behoeftige reizigers	25-79	150- »
Militaire logementen, transporten, enz.	215-54	1000- »
Teruggave van de verschotten gedaan voor de kuisching der rivieren <i>ex-officio</i> , ten laste der boordeigenaars	»- »	100- »
Som voortkomende van de verkochte stads-obligatiën, onbegrepen die, welke in de begrooting van 1863 onder het art. 4 der buitengewone ontvangsten zijn gebracht	7685- »	»- »
Vermoedelijke opbrengst van den te plaatsen barreel op den steenweg naar Merxplas	»- »	200- »
Algemeene ontvangsten en opbrengsten van het gaz-fabriek	19257-99	23000- »
Bedrag der schoolgelden voor de belan- dende leerlingen te Severdonck	»- »	380- »

Totaal fr. 144476-27 150017-62

Gewone en buitengewone uitgaven.

	Rekening.	Begrooting.
1 ^e kapittel. Huishoudelijk plaatselijk bestuur	12866-55	15290- »
2 ^e » Publieke veiligheids- en gezondheids-gesteltenis, enz.	53494-16	34900- »
3 ^e » Gemeente-werken	6469-66	7000- »
4 ^e » Handel en scheepvaart	»- »	»- »
5 ^e » Casernering, logement en militaire transporten	215 84	4000- »
6 ^e » Publieke weldadigheid	30426-53	28750- »
7 ^e » Eeredienst	850- «	900- »
8 ^e » Openbaar onderwijs	8050-38	42165- »
9 ^e » Schoone kunsten	2618-92	2700- »
10 ^e » Gevestigde schuld	12500-17	14043-46
11 ^e » Regelingen	50-85	16-28
12 ^e » Herhalingen	3924-32	1907-20
13 ^e » Buitengewone uitgaven	3823-50	5401-75
14 ^e » Verschillende uitgaven	1477-57	2080- »
15 ^e » Nieuwe werken en bijzondere uitgaven	397-90	25000- »
Totaal fr.	117163-15	149153-69

Uitkomst van de begrooting van 1866.

Ontvangsten	fr. 150017-62
Uitgaven	» 149153-69
Overschot »	863-93

Schulden.

Wegens de stads-schulden hebben wij geene verandering aan te stippen.

Deze bedragen namelijk :

	In kapitaal.	De te betalen interesten.
De gevestigde schuld	20125-28	612-71
De rente aan het jongens-weezenhuis verschuldigd	21128 89	655-86
Idem aan het meisjes-weezenhuis	15192 15	423-28
	56744-30	1669 85

Leeningen.

Van de leening van 1847 waren er op 1 januarij ll. nog 48 obligatiën van 500 franken aan 5 % in handen, dus een kapitaal van . . . . . fr. 24000- »

De 6 obligatiën op 30 sept. ll. afgelegd, bedragen » 3000- »

Dus blijft er van deze leening nog bestaan » 21000- »

Op de leening van fr. 120,000 voor de inrichting van het gazlicht die op voormeld tijdstip nog beliep . . . . . fr. 115100- »

Op voormelden datum ook afgelegd . . . . . » 3000- »

Blijft nog » 112000- » ci » 112000- »

De leening voor een 2^e gazo-meter gedaan beloopt . . . . . » 16000- »

Op 30 sept. ll. afgelegd . . . . . » 400- »

Blijft nog » 15900- » ci » 15900- »

Totaal fr. 140500- »

Financiële gesteltenis.

Ofschoon stads financiële toestand ons tot beperkte uitgaven dwingt voor het uitvoeren van werken van openbaar nut, gaan wij echter steeds met dezelve voort.

Overigens hebben wij het genoegen van te kunnen zeggen, dat men de gemeente-belasting op haver, hooi, stroo en goevels der huizen met ruim 2200 franken, de afschaffing der opcentimen, verminderen, en men alleenlijk de principale som zal doen innen.

Wij zullen ook in staat zijn om zonder geldlichting of eenig bezwaar der burgers de afrekening met Oud-Turnhout te doen.

Comptabiliteit.

Begrooting van 1865.

De stedelijke begrooting voor het loopende dienstjaar 1865 is door de bestendige deputatie van den provincialen raad in zijne zitting van 24 februarij jl. vastgesteld, te weten :

De ontvangsten op . . . . . fr. 154,407-46

De uitgaven op . . . . . » 154,030-01

En het overschot op . . . . . » 377-45

Rekening.

De rekening door den gemeente-ontvanger over het dienstjaar 1864 ingezonden, toont aan :

Dat de ontvangsten van allerlei aard bedragen fr. 141476-27	
Dat de gewone en buitengewone uitgaven	
beloopen	» 117165-15
En het goed slot op	» 24313-12

De gemeente-comptabiliteit wordt op eene klare en regelmatige wijze gehouden.

Pensioenkas.

Zie ons verslag over 1853-1854.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van weldadigheid.

Wij zijn nogmaals zoo gelukkig van geene verandering in het bestuur van ons bureel van weldadigheid, dat alle erkentenis voor zijne belanglooze diensten verdient, te moeten aanstippen.

Roerende en onroerende goederen.

Deze hebben geene verandering ondergaan.

Giften en legaten.

Het bureel is sedert ons laatste verslag met een legaat van fr. 2000-» door wijle juffrouw Louisa Diereckx begunstigd geworden.

Aankoopingen, verkooping en mangelingen.

Zie hiervoren onder den titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

De afleggingen, sedert ons laatste verslag aan het bureel gedaan, zijn de volgende :

Drij obligatiën van de stadsleening van 1847 van fr. 500-»
Met deze penningen heeft het bureel drij obligatiën van fr. 500-» van de stadsleening van 1865 verkregen.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt steeds op eene regelmatigen voet gehouden.

De ingezondene rekening van den ontvanger, over het dienstjaar 1864, geeft op, dat de ontvangsten van allen aard bedragen fr. 37940-50

Dat de gewone en buitengewone uitgaven beloopen	» 36572-18

En dat het goed slot bedraagt » 1568-12

De vastgestelde begrooting voor het loopende dienstjaar 1865, hierin begrepen een onderstand van de stad van fr. 23400-» bedraagt in :

Ontvangsten	» 59705-02
Uitgaven	» 59674-32
Overschot	» 30-70

Statistieke opgave van behoefte.

Voor de redenen, in onze vier voorgaande verslagen gemeld, kunnen wij hiervan nog geene zekere opgaaf doen.

Over de aanvragen betrekkelijk de uitvoering van het koninklijk besluit van 30 oktober 1862 wegens de hulpwoning der behoeftigen van de twee gemeenten, die wij aan de oplossing der bevoegde overheid hebben onderworpen, ten einde de moeilijkheden, die de gemeente Oud-Turnhout telkens voortbrengt, te doen ophouden, is er nog geen antwoord aangekomen.

Onderstands-uitdeelingen.

De uitdeeling, door ons armbestuur zelf tot onderstand van personen, welke alhier hunne woonplaats hebben, gedaan, beloopt, volgens de rekening van 1864, te weten :

In geld	fr.	2,947-11
In brood	»	6351-93
In kleederen en lijnwaad	»	1241-62
Voor geneesmiddelen	»	1739-80
Jaarwedde van de genees-, heel- en vroedmeesters »	»	2000- »
Voor mondkosten der bestedingen	»	14609- »
Voor huishuren	»	1969-12
Voor doodkisten en begraafkosten	»	327-87
Voor onderstand aan vreemdelingen	»	2642-69
Behalve den geldelijken onderstand van fr. 23,000-» heeft de stad nog betaald voor : Verplegingskosten in vreemde hospitalen, enz., onderstand aan ons gasthuis, enz., en onderhoudskosten van behoeftigen in 't bedelaars-werkhuis	»	8861-24
Samen »		42420-38

Betwistbare zaken.

Behalve de betwistbare zaken, in ons verslag van 1851-1852 gemeld, is ons armbestuur gemachtigd geworden om de erfgenamen Janssen-Staeltjens, te Rysbergen, in rechten te betrekken. Deze zaak, alsmede die van wijlen Adrianus Vogels, voor de uitvoering van zijn testament, is nog hangende.

Godshuizen.

Bestuur.

Wij hebben het genoeg te melden, dat er, behalve de benoeming van den heer F. Dockx, in het bestuur van onze godshuizen geene verandering is geschied. Het bestuur bestaat, volgens uittredings-orde, uit de heeren :
 De Fierlant, Carolus Antonius.
 Van Genechten, Waltherus Franciscus Joannes.
 Jacobs, Joannes Henricus.
 Van Lissum, Ignatius.
 Dockx, Franciscus.

Roerende en onroerende goederen.

De eenige verandering die wij deswege hebben aan te stippen is, dat de heer Glénisson, fabrikant alhier, 2 aren 56 cent. bouwgrond, in de Warande, voor fr. 708-» heeft aangekocht.

Giften en legaten.

Sedert ons laatste verslag zijn de godshuizen begunstigd ge-

worden, namelijk St. Pieters godshuis, door twee giften van onbekenden, de eene van 200 fr. en de andere van 1820 fr., alsmede eene van wege J. de Fierlant van 1000 fr.
 Aan hetzelfde godshuis heeft wijle juffrouw Louisa Dierckx een legaat van fr. 2000-» gemaakt.

Aankopen, verkoopen en mangelingen.

Zie hiervoor titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

Er zijn geene afleggingen sedert ons laatste verslag aan de godshuizen gedaan.

De aangelegde kapitalen bestaan uit :

1° Eene inschrijving op het grootboek van fr. 2000-» aan 4 1/2 % voor het *Beggijnhof*; 2° eene dito van fr. 1500-» aan 4 1/2 % op naam van het *Gasthuis*, en 3° twee dito van fr. 3000-» aan 4 1/2 % ten voordeele van St. Pieters-godshuis.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt bij volharding op eenen goeden voet gehouden :

De vastgestelde begrotingen voor het loopende dienstjaar 1865 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	NADEELIG SLOTT.
Gasthuis fr.	10856-20	10828-84	27-36	»- »
Beggijnhof »	15359-46	15340-05	19-45	»- »
St. Pieters godshuis »	18215-46	18204-21	11-25	»- »
Algemeen totaal »	42451-12	42375-08	58-04	»- »
Die voor 1864 bedroegen »	59257-10	59228-55	8-77	»- »
Verskil in meer »	5194-02	5144-75	50-27	»- »

De ingezondene rekeningen over het dienstjaar 1864 bedragen, te weten :

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	MALISLOT
Het gasthuis fr.	11350-50	fr. 11757-47	fr. »- »	fr. 406 88
De infirmerij van het Beggijnhof »	15653-56	» 12249-48	» 1585-88	» »- »
St. Pieters-godshuis »	20720-41	» 14519-82	» 6200-59	» »- »
Algemeen totaal »	45706-56	» 38526-77	» 7586-47	» 406.88

Betwistbare zaken.

Er bestaat bij de godshuizen geene enkele betwistbare zaak.

Fondatie en infirmerij op het Beggijnhof.

Deze twee gestichten onderhouden, de fondatie zeven en de infirmerij drij, samen 10 beggijnen. De huishoudelijke bestiering, bestaande uit 5 personen, is nog dezelfde.

Opgaaf der verzorgde zieken in het gasthuis.

Van 1 september 1864 tot 1 september 11. zijn er in genoemd gesticht opgenomen 284 personen, te weten; Van deze 284 personen waren er ten laste van:

Turnhout	160
Van andere gemeenten	72
Vreemd aan het rijk	13
Voor hunne penningen	39
Totaal	284

Sedert ons laatste verslag hebben wij het verlies te betreuren van twee gasthuis-nonnen, die vele diensten aan onze behoeftigen hebben bevezend. Deze zijn namelijk: zuster Josephina, in de wereld Theresia Celen, overleden den 2° december 1864 in den ouderdom van 52 jaren, en zuster Cecilia, in de wereld, Anna Cornelia Vanboom, welke op 18 februarij 11., in den ouderdom van 82 jaren het tijdelijke met het eeuwige verwisselde.

Overigens baart het ons genoeg van te kunnen herhalen, dat de diensten, die de eerv. heer pastoor Govers en de eerbiedwaardige gasthuis-nonnen aan onzen behoeftigen evenmensch zoo gulhartig bewijzen, alle erkentenis van ons en van onze bevolking bij voortdoring blijven verdienen.

St. Pieters-godshuis.

Dit liefdadig gesticht, sedert 1856 bekomen, wordt nog altoos door 7 religieuzen van het orde van St. Elisabeth en Franciscus bestuurd, en bevat thans 37 meisjes, 22 jongens, 20 oude vrouwen en 17 oude mannen.

Wij hebben vermeend van dit jaar nog een onderstand van fr. 1000-» voor dit liefdadig gesticht te moeten voordragen, om de bestiering ten volle in staat te stellen van in het vervolg zonder onderstand te kunnen bestaan.

Wij kunnen hierover ons gevoelen staven op de winsten der weezen die jaarlijks ten voordeele van het gesticht aangroeien.

Zinneloozen.

Het getal zinneloozen, tot onze stad behoorende, beloopt tot 34.

Ons armbestuur heeft in St. Hubertus en in St. Julianus-gasthuis te Brugge te onderhouden	10
Id. id. in St. Josephus-gasthuis te Erps-Querps	15
Door hunne familie worden onderhouden	9
Overeenkomend totaal.	34

Blinden en stom-dooven.

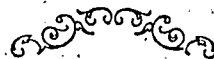
Het getal der blinde personen in onze stad is hetzelfde gebleven. In het *instituut ophthalmique* te Brussel worden er geene meer verpleegd.

Behalve de twee stom-doove kinderen Geenen, die in het koninklijk instituut te Brugge zijn geplaatst, verblijven twee andere, alreeds bejaarde stom-dooven, nog steeds hier ter stede bij hunne familie.

Bedelaars-werkhuis.

Het getal bedelaars, waarvan de stad te Hoogstraten de onderhoudskosten betaalt, is reeds en zal volgens de nieuwe wet merkelyk verminderen.

Gedurende het 4 ^o kwartaal 1864 zijn er geweest	7
» 1 ^o » 1865 »	8
» 2 ^o » » »	7
» 3 ^o » » »	7
Totaal	29

TITEL V.

E E R E D I E N S T.

Geestelijkheid, kloosters, geestelijke corporatiën, enz.

Wegens de geestelijkheid van onze stad eigenlijk gezegd, hebben wij geene verandering te melden.

De eerw. heer J. Van Eeckelen, oud-pastoor te Cappellen, in deze provincie, en vroeger professor in de latijnsche scholen alhier ter stede, is op 29 december 1864 op ons begijnhof in den ouderdom van 74 jaren overleden.

De ons bekende veranderingen, die het personeel in St Josephs-collegie heeft ondergaan, zijn de volgende :

De eerw. heeren E. Braeckmans, T. Lobert, J. Plamont en J. Vannoten zijn als professors het collegie komen bewonen, terwijl de eerw. heeren Claessens naar Gent, E. Weyn naar Aelst en E. Neut naar Calcutta zijn vertrokken.

Kerkfabrieken.

De benoemingen en de kiezingen voor de kerkfabrieken en de bureelen der kerkmeesters blijven jaarlijks in de maand april, overeenkomstig het decreet van 30 december 1809, geschieden.

De rekeningen over 1864, die ter stads secretarij zijn overgelegd en door Zijne Eminentie den Kardinaal-Aartsbisschop zijn goedgekeurd geworden, geven de volgende uitkomst :

A. St. Pieters-kerk.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 14681-36
Uitgaven van allen aard	» 14618-81
Overschot fr.	62-55

B. De kerk van O. L. V., te Severdonck.

Ontvangsten	fr. 783-55
Uitgaven	» 783-25
Overschot fr.	» -30

De vastgestelde begrootingen voor 1866 bedragen ,

A. Voor St. Pieters kerk.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 16049-07
Uitgaven van allen aard	» 16037-20
Overschot fr.	11-87

Voor de kerk van Onze Lieve Vrouw te Severdonck.

Gewone en buitengewone ontvangsten	fr. 887-65
Uitgaven van allen aard	» 884-15
Overschot fr.	3-50

Roerende en onroerende goederen.

Hierover hebben wij geene verandering aan te stippen.

Giften en legaten.

Nihil.

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

Er zijn ons geene afleggingen of aanleggingen van kapitalen bekend gemaakt.

Bijzonderheid.

Op den 5° januarij 11. overleed hier ter stede, in den ouderdom van 77 jaren, de heer Theodoor Vinckx, meer dan 40 jaren roeddrager (1) in onze parochiale kerk.

De heer Thomas Lenaerts is door het kerkfabriek in zijne plaats genoemd.

De benoeming van roëdrager in St. Pieters-kerk, waaraan voordeelen werden gehecht, werd bij privilegie aan het kappittel vergund door Maria van Braband, hertoginne van Gelderland, gravinne van Zutphen en vrouwe van Turnhout. Dit privilegie werd voorwaardelijk bekrachtigd door eene charter van Joanna, hertogin van Luxemburg, van Lotryk, van Braband en van Limburg dd. 3 juli 1399, waarvan wij hier onder eene kopij laten volgen.

Joanna by der gratien Goids hertoginne van Lutzemburg van Lotryck van Brabant ende van Lymborch meregrevinne des heylich Ryses, doen

(1) Gerechtsdienaar van 't geestelijk.

condt allen luyden dat want onsse geminden in Gode die deken ende capittel onser kereken van Sinte Pectel van Turnhout ons hebben doen thoonen dat wylen onse lieve suster wylen vrouwe Maria van Brabant, hertoginne van Gelre ende grevinne van Zuytvenne ende vrouwe van Turnhoudt daer God die ziel af hebben moet onlangs eer sy van lyve ter doot quam vut begeerten die sy daer toe hadde, dat die Goids dienste in onsser voors. kereke gemeret ende eerlycker ende temelycker gedaen wordde, geconsenteert hadde den voors. deken in de capittelen der selver kereken te kies en ende te nemen enen persooene die hen daertoe oirberlyck ende abel dochte om Roedragher te wesen in der selver kereken, ende te doen alsoo die roedraghers te doen plegen in anderen kereken ende collegien binnen onssen lande, den welcken hy vut zunderlinger gratien gegeven hadde ende geordineert te hebben voor synen loone boven dien dat hy gewrydt soude zyn van allen beden, schattinghen, herevarden ende van allen weereleycken geboden die men daer van heuren wegen doen soude, twee sester rogen der maten van Turnhoudt alle jaer ende die te doen betalen hy huere rentmeester van Turnhoudt vut huere Thienden aldaer ende dat onsse voors. lieve zuster hen daer aff noch huer brieve alsoo daertoe behoudt niet gegeven en hadde ons oitmoedelyck biddende dat wy om Goids wille ende om salicheyd de zielen onser voors. liever zuster hen die voors. gracie ende ordonnantie van den roedragher houden ende voldoen ende daer aff onsse openbrieve geven wouden so oest dat wy vut gewarighe informatien die wy hier aff hebben gehadt dat onse voors. lieve zuster dat geordonneert hadde ende gewilleceert eer zy sterff alsoo voors. ts begerende huere meyninge daer in te vervullen ende op dat die voors. deken ende capittelen na onsse doot erfelyck en de nemmermeer, schuldig zelen syn, alle jaer onsse jaergetyde in der selver onsser kereken te doen met vigilien met zielmissen ende met commendatien tamelyck, alsoo daertoe behoort den voors. deken ende capittelen onsser voors. kereken die nu zyn ende namaels ten tyde wesen selen gegeven hebben verleent, gheven ende verlenen niet desen brieve voor ons onse erven ende nacomelingen teewelycken daghen, dat zy kies en ende setten mogen enen man die sy willen ende die hen orbaerlyck ende abel daertoe duncken sal, hy sy clerck oft lecke tot eene roedragere in der selver kereken van Turnhoudt het zy te lyre oft te woderseggen alsoo hen dat onbaerlyck duncken ende gevuegen sal totter meesten eeren oirbaer ende profyt onsser kereken voors., welck roedragere aldus gecoren ende geset overmidts des voors. dekens ende capittel onsser kereken voors. open bezegeldt brieve die zy hem daer op geven selen van der tyt voortaan dat hy aldus geset zal zyn ende de wyle hy syn sal roedragere in de kereken voors. van lof ende gyt syn sal van allen hede, scatinghen, herevarden ende van allen anderen geboden weereleycken die van onssen wegen aldaer geset oft gedaen werden in alle der vueghen dat die roedragers syn in onssen kereken van Sinte Pecters te Beke, ende van Oirschot ende schuldich syn te wesen na als aleken privilegien brieve ende herbrengen als sy daer af hebben ende daer toe hebben wy den selven roedragere dien de voors. deken ende capittel daer toe gecoren en de gezet hebben en de namaels setten ende kies en selen alsoo voors. is als nu gegeven ende geven vut desen brieve voor ons onse erven ende nacomelingen allen jaer twee sester rogs der maten van Turnhoudt die wy hem bewysen met desen brieve op onse thienden aldaer bevelende onssen rentmeester van Turnhoudt die nu is oft namaels zyn sal dat hy hem voortaan die

voors. twee sester rogs van onssen wegen vut onser thiende laet en doe hessen oft hem die selve vut reyck sonder wederseggen oft des ander gebot van ons oft van onssen erven te verbeyden want wy hem die voortaan in synen rekeningen selen doen affcortten overmids quittancie des roedragers voors. Ontbieden voort ende bevelen erstelyck onssen dressaert van Brabant onsen schoutet van Turnhout ende allen anderen officieren schouten vorsteren ende ambachteren van onssen voors. lande van Turnhoudt die nu zyn ende namaels ten tyde wesen selen en de elcken van hen sunderlinge dat sy den selven deken ende capittelen onser kereke van Turnhoudt voors. ende huere roedragere voor desen privilegien ende ghisten, die wy hen voor ons ende onse oir ende erfgenamen onwederroepelyck gegeven hebben rustelyck en vredelyck laten ende doen gebreycken zonder eenich letsel oft commer daer in te doen oft laten geschien in eenighe manieren ende des met en boven op onse hulde en vrientschap te behouden. In oeronde en vasticheyd welcke dingen voors. wy onssen zegel aen dezen brief hebben doen hangen gegeven te Brussel drie dagen in julio int jaer ons Heeren duysent drie hondert negen ende negentich

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

Collegie van middelbaar onderwijs.

Andermaal kunnen wij met genoegen zeggen, dat de vijf studenten van de rethorica in St. Joseph's-collegie, hier ter stede, die zich voor het examen te Mechelen hebben aangeboden, allen aangenomen zijn. Het zijn namelijk de heeren Biermans, Dockx, Van Aken, Van Bladel en Van Gorp. De voornoemde studenten zijn allen alhier geboren.

Wij hebben insgelijks het genoegen te kunnen melden, dat de vier leerlingen, die hunne universitaire studiën gaan beginnen, en welke zich voor den jurij van Antwerpen hebben aangeboden, om het examen van *gradué en lettres* af te leggen, ook allen hun diploma op eene eervolle wijze hebben bekomen. Deze zijn de heeren: De Leest, van Turnhout, Fiess, van Virton, Van Everbroeck, van Turnhout, en Verbiest, van Arendonck.

Het verleden jaar legden de heeren F. Baeyens, van Esschen, G. Fontaine, van Aerschot, A. Van Genechten, van Herenthals, en P. Fris, van Mechelen, het zelfde examen van *gradué en lettres* met den besten uitslag af.

Wij verhop en dat men het reeds zeer befaamd St. Joseph's-collegie, door de gedane aankoopingen van sommige aanpalende huizen, nog merkelyk zal vergrooten en een voornaam collegie des lands zal worden.

Middelbare school.

Het besturend personeel heeft sedert ons laatste verslag, door de benoeming van den heer Donnez, als rechter bij het hof van beroep te Brussel, een ieverig lid verloren. Geuoemde heer Donnez is nog niet vervangen.

In het onderwijzend personeel is eene enkele verandering geschied, namelijk die van den eersten regent, den heer Le Cocq, die in october 1864 als regent bij eene middelbare school der stad Brussel is genoemd geworden. De heer Leopold Lamborelle heeft hem voorloopig vervangen.

Onze middelbare school heeft bij het laatste algemeen konkoers en den bijzonderen prijkskamp van het vlaamsch tusschen de middelbare scholen de volgende benoemingen bekomen :

Algemeen konkoers (nieuwe leerlingen) : J. Verheyen, van Severdonck, 13^e accessit ; Al. Levrie, van Turnhout, 20^e id. (oudere leerlingen) : Aug. Van Liempt, van Beersse, 17^e prijs, en Mahieu, van Braine-le-Comte, 24^e prijs. In het bijzonder of vlaamsch konkoers bekwaam de reeds gemelde J. Verheyen, tusschen de nieuwe leerlingen, den 1^e accessit.

Gemeente lagere scholen.

Voor het schooljaar 1864-1865 zijn er voor het kosteloos onderwijs ingeschreven, te weten :

Jongens, die het onderwijs in de stadsschool hier ter stede ontvangen	256
Idem idem te Severdonck	19
Meisjes idem idem	1
Idem idem op 't Beggijnhof	91

Totaal 367

Ofschoon het getal der jongens is vermeerderd, moeten wij herhalen, dat het te bejammeren is, dat de ouders, die recht hebben om het kosteloos onderwijs voor hunne kinderen te vragen, hiervan niet meer gebruik maken. De min gegoede burgerklas kan immers aan hare kinderen niets beters nalaten dan eene zekere geleerdheid, die hen gemakkelijker dan anderen in staat stelt om een goed winstgevend ambacht aan te leeren of verdienstelijke werklieden, zelfs goede nijveraars te worden.

Stads meisjesschool, nog geen jaar ingericht, is reeds in bloei, en wij mogen zeggen, dat deze school boven verwachting belooft van merklijk toe te nemen.

Daar het getal der meisjes, die het kosteloos onderwijs verzoeken, dagelijks aangroeit, zullen wij ongetwijfeld eene opoffering hiervoor moeten doen, hetzij met een ruim lokaal hiervoor te bouwen, of wel de tegenwoordige schoollokalen dusdanig te veranderen, dat drij meesteressen de leer- en werkschool goed zouden kunnen bestieren.

De school te Severdonck telt, buiten de kinderen die aldaar het kosteloos onderwijs ontvangen, gewoonlijk meer dan 40 leerlingen.

Scholen van nijverheid, kunsten, ambachten en normaalscholen.

Deze bestaan hier ter stede niet.

Onderwijzend personeel, jaarwedden der onderwijzers, enz.

Wij hebben wegens het onderwijzend personeel geene veranderingen aan te stippen.

Volgens de stedelijke begroting is er, voor het loopende dienstjaar, door de stad toegestaan :

- 1^e Voor de school van middelbaar onderwijs, onderstand fr. 4034-31
- 2^e Voor de stads kosteloze school voor jongens en meisjes, en voor de school te Severdonck. » 8165- »

Totaal » 12199-31

Schoollokalen.

Onze schoollokalen worden goed onderhouden en zijn in goeden staat.

Onderstand voor het lager onderwijs.

De stad heeft voor het lager onderwijs voor het loopende jaar eenen onderstand van 4300 fr. ontvangen.

Bijzondere kostscholen.

De bijzondere kostschool voor meisjes, door de Kanonikesen van het II. Graf gehouden, blijft steeds onder alle punten aanbevelenswaardig.

Men telt thans in dieschool 50 pensionnairen, te weten : 7 uit Holland, 2 uit Engeland en 41 uit ons land.

Buiten de kostschool ontvangen er 150 meisjes het onderwijs, 101 tegen betaling en 49 kosteloos.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Stads teekenschool heeft, onder het toezicht van den heer schepen Hoefnagels, sedert twee jaren veel gewonnen. Dezelve wordt jaarlijks van betere modellen voorzien en de ordetucht wordt door de leerlingen goed nagekomen.

In het afgelopen schooljaar telde men in stads teekenschool 105 leerlingen, waarvan er :

25 den koers van de bouwkunde hebben gevolgd.

22 idem de grondleer van het figuur.

33 idem het figuur.

19 idem ornamenten.

6 idem beeldhouwkunde.

20 idem landschaptteekening, enz., enz. (gemengde koers uit de leerlingen der school samengesteld).

Wij hebben het andermaal noodig geoordeeld van een grooter crediet voor te dragen, ten einde de ontwerpen, door den heer schepen Hoefnagels en de commissie *ad hoc* gevormd, ten uitvoer te kunnen brengen.

Bijzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden.

De bijzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden van de heeren Van Genechten en Van Hal worden nog altoos belangrijker, en verschaffen ongemeen behagen aan de bezoekers en oudheidkenners.

De verzameling van oudheden in het kunstkabinet van den heer W. F. J. Van Genechten, voorzitter der rechtbank, is in den loop van dit jaar onder andere voorwerpen verrijkt met eene kunstmatig gebeitelde porseleine kas, die gansch versierd is met menigvuldige soorten van japaansch, tonkinoisch

en chineesch porselein. Ook heeft genoemde heer in zijn kabinet verkregen : een inktpot in porselein van Frankendal, hetgeen met het oud Sèvres gelijk staat ; eene soepkan in porselein van Ludwigsburg, met eene keurige schildering van vogels en arabesken voorzien ; eene *symphonella* in chineesch, verlakt met het voorreinde in *jadasteen*, welk voorwerp dient om *opium* te rooken. Overigens is zijne verzameling met verscheidene autographen verrijkt geworden.

De bijzondere verzameling van den heer Van Hal is andermaal vermeerderd met verschillende japoncesche en chineesche porseleinen ; met eene schoone waschkom in *email* ; met een saxische porseleinen theketel met geschilderde figuren ; met eenen ivooren jachthoren van omtrent 1500 ; met een oude clavecimbel met figuren beschilderd ; met een ouden koperen luster, kunstig bewerkt, en met het oostenrijksch keizerlijk wapen versierd ; eindelijk met een fraai antiek kasken ; met een koperen koelbak van de 17e eeuw, en met eenige schilderijen, portretten van voorname personen voorstellende.

Muziekgenootschappen.

Het muziekgenootschap, onder den naam van *Société Lyrique*, heeft zijnen vroegeren naam : *De Harmonie van Turnhout*, hernomen. Dank aan de aanmoediging van den heer Coenraets, vader, en de medewerking van eenige leden, is dit muziekgenootschap, dat meer dan eene halve eeuw alhier ter stede bestaat en nu in de laatste jaren te wenschen overliet, thans met veel lever bezielde.

Wij vertrouwen derhalve, dat de Harmonie van Turnhout, wederom uit vele jonge leden van den goeden burgerstand samengesteld, door verschillende oudere muzikanten en met eene toelage van wege de stad ondersteund, grooten voortgang zal doen.

Wij twijfelen ook geenszins of de lessen van hunnen kundigen muziekmeester, den heer Van Elslande, die dezelve bereidwillig en kosteloos geeft, zullen voortaan onophoudelijk door de spelende leden worden gevolgd. De Harmonie heeft ook het gegevene festival te Leuven bijgewoond en er Turnhout met eer vertegenwoordigd. Zij heeft aldaar drij vergulde medaliën verkregen, namelijk : eene voor de schoonste *tenue* ; eene voor de meeste spelende leden en eene voor het bijwonen der feest.

Het zanggenootschap *Orpheus*, dat nog altijd uitsluitelijk uit werkende leden bestaat, ziet het getal zijner leden dagelijks vermeerderen. Het blijft stads feesten verluisteren en doet van

tijd tot tijd een uitstapje om op andere plaatsen muzikale feesten bij te wonen. Nog onlangs heeft het, ter gelegenheid van de kermis te Westmeerbeeck, aldaar eenige zangstukken laten hooren.

Het genootschap heeft in den loop van dit jaar ook twee concerten voor twee ongelukkigen gegeven, namelijk: voor de weduwe Van den Wildenberg en de weduwe Smolders.

Eensgezindheid, goede orde en iever doet den bloei van dit genootschap vermeerderen, hetwelk dit jaar ook met eene gratificatie door de stad is begunstigd geworden.

De zangmaatschappij *Kunst en Nijverheid*, bestaande uit de werklieden van het fabriek van den heer Ant. Van Genechten, blijft voortdurend stads feesten verluisteren en is steeds bereid om voor een of ander liefdadig werk concerten te geven.

Genoemde maatschappij maakt ook in muzikale kennissen groote vorderingen.

Over het fanfaren-genootschap, onder den naam van *Kunst en Vlijt*, bestaande uit de werklieden van het fabriek van de heeren Brepols en Dierckx zoon, moeten wij ook met lof gewagen. Hetzelve brengt tevens veel tot de verluistering der stads- en andere feesten bij, en toont zich immer befeitveerdig om het zijne bij te dragen, wanneer het een concert geldt ten voordeele van een of ander diep getroffen huisgezin.

Dit genootschap, dat tegenwoordig door eenen bijzonderen muziekmeester wordt bestierd, maakt merkelijken vooruitgang.

Door de verbroedering en wederkerige diensten, die de drie laatstgenoemde genootschappen blijven bewijzen, worden er door hen schoone feesten gegeven.

Het genootschap, onder de benaming van *Symphonic*, bestaande uit verschillende liefhebbers van snaarinstrumenten, doet ook aanhoudende vorderingen in muzikale kennissen, en geeft bij wijlen schoone feesten. De stad heeft dit jaar het genootschap eene toelage verleend.

Overigens koestert men de hoop, dat dit genootschap binnen korte jaren onze inwoners zal verrassen, en even zoo schoone concerten, als door de vroeger bestaande maatschappij werden gegeven, tot stand zal brengen en uitvoeren.

Letterkundige genootschappen.

Het genootschap *De Dagraad*, opgericht in het jaar 1842, is nog altijd in eenen zeer bloeienden toestand. Het getal van deszelfs werkende en briefwisselende leden, zoo in België als Nederland, blijft steeds vermeerderen. Zijne betrekkingen met

voornamen letterkundigen en geleerde genootschappen nemen insgelijks in belang toe.

De schoone bibliotheek van het genootschap wordt jaarlijks belangrijker, en de werkende leden sparen geene kosten, om dezelve jaarlijks met nuttige werken te verrijken. Genoemd genootschap, dat, waar het kan, het beoefenen der moedertaal aan de leerende jeugd aanmoedigt, blijft bij volharding jaarlijks op eigene kosten prijzen uitreiken aan de bekroonde leerlingen der gouvernements middelbare school.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST (HYGIËNE) EN OPENBARE GEZONDHEIDS-GESTELTENIS.

Wij hebben wegens het *geneeskundig toezicht*, het *geneeskundig personeel* en de *kommissie voor de gezondheid* geene veranderingen mede te deelen.

Openbare gezondheids-gesteltenis.

De openbare gezondheid is thans in onze stad voldoende. Van de kinderpokken zijn er in den loop van dit jaar, zelfs onder de bejaarde menschen, nog al velen gestorven. Er zijn insgelijks verscheidene kinderen van de *croupe* of keelontsteking overleden.

Koepokinëting.

Zie ons verslag over 1848-1849.

Zindelijkheid der straten.

Zie ons verslag over 1852-1853.

Gymnastique of lichaams oefeningen.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Begravenissen.

Zie ons verslag over 1850-1851.

Rampen en ongelukken.

Sedert 1 september 1864 tot 1 september 11. hebben wij geene brandrampen aan te stippen.

De ongelukken, die wij hebben te betreuren, zijn de verdrinking van een jongeling in de vaart, en een vrouwspersoon in het kasteelwater.

TITEL IX.

OPENBARE VEILIGHEID, JUSTITIE EN GEVANGENHUIZEN.

Policie, inrichting en personeel, ordonnanciën en reglementen.

Zonder verandering.

Aanhoudingen, misdaden en overtredingen.

Sedert den 1^e september 1864 tot den 1^e september jl. heeft onze politie 198 processen-verbaal opgemaakt, te weten :

Voor aftroggelarij en misbruik van vertrouwen	3
» bedelarij	5
» drenkelingen	2
» houtdieverij en strooseldieverij	33
» dieverij van verschillende voorwerpen	5
» met braak	2
» baldadigheden, onzedigheden, straatschendingen en ruststoornis	22
» mishandelingen, beledigingen en scheldwoorden	52
» andere overtredingen en voorvallen	47
» „ „ aan de gemeente- en provinciale reglementen	39
» zinneloozen toestand	8

Totaal 198

De ordonnantiën en gemeente-reglementen worden tamelijk wel nagekomen.

Zelfmoorden.

Wij hebben op ons grondgebied geene zelfmoorden te betreuren gehad.

Gevangenhuis.

Het personeel van het gevangenhuis heeft sedert ons laatste verslag geene veranderingen ondergaan.

In het gevangenhuis alhier waren er op 15 september 11. slechts 18 gevangenen. Allen behoorden tot de provincie Antwerpen.

Hulpmiddelen tegen den brand.

Zie ons verslag over 1855-1856.

Paspoorten.

Sedert 1 september 1864 tot 1 september 11. zijn er door ons geene binnenlandsche paspoorten afgeleverd. Buitenlandsche paspoorten worden er niet meer gevraagd. Onze inwoners vragen des noodig als nu een certificaat van cenzelvigheid; dat zelfs in Frankrijk, in Holland en anderelanden voldoende blijft. Voor deze redenen zijn er door ons 19 bewijzen van cenzelvigheid afgegeven.

Zakboekjes voor werklieden en dienstboden.

Sedert 1 september 1864 tot 1 september jl. hebben wij andermaal, in uitvoering van het koninklijk besluit van 10 november 1845, 46 werkboekjes afgeleverd. Het getal der afgegevene zakboekjes beloopt tot 1837.

Aanplakking, openbare roepers.

Zonder verandering.

TITEL X.

BURGERWACHT, MILICIE, GARNIZOEN.

Burgerwacht. Plaatselijke inrichting, enz.

De burgerwacht en derzelve inrichting vindt bij onze burgers weinig bijval. Sedert den dood van den majoor Gerstmans, voorgevallen op den 20^e september 1864, zijn er reeds drij kapi-

teinen, namelijk de heeren C. Hombrouck, J. Roest en G. Nuyens als majoors door de officieren gekozen geworden, doch weigerden telkens dit ambt te vervullen.

Op 11 september II. hebben de officieren den 2° luitenant J. P. Brosens als majoor gekozen.

De kapiteinen Hombrouck, Gernaert en Neeckx hebben voor Nieuwjaar hun ontslag gegeven en zijn nog niet vervangen.

Het legioen is onder het bevel van den heer P. Dierckx, als zijnde de oudste kapitein, gesteld.

Milicie.

Bepaald aandeel.

Het bepaald aandeel voor onze stad is voor het loopende jaar op 27 bepaald geworden.

Het getal ingeschrevene lotelingen was 121.

Niemand heeft zich wederspanning getoond.

Gevolg der werking van den milicie-raad.

Er zijn dit jaar andermaal maar drij zittingen van den milicie-raad geweest.

Getal en redenen van vrij- en uitstelling.

28 lotelingen, welke dienstplichtige nummers hadden, zijn door den voornoemden raad, hetzij tijdelijk of definitief, vrijgesteld, te weten :

Voor lichaams-gebreken	8
» kleinheid van gestalte	8
» broeders in dienst	10
» onderstand van weduwen	1
» als zijnde in militairen dienst	1

Totaal 28

Er is dit jaar een reklaam van beroep tegen de vrijstelling van vijf andere personen gedaan geworden.

Verdeeling der lotelingen en nummer-verwisselaars der lichting van 1865 onder de verschillende korpsen van het leger.

1 ^e regiment artillerie	2
3 ^e " "	1
Carabiniers	2
Grenadiers	2
2 ^e jagers te voet	6
1 ^e " te peerd	2
2 ^e " "	1
2 ^e lanciers	1
5 ^e " "	1
3 ^e linie-regiment	1
7 ^e " "	7

Totaal 26

De beslissingen van den milicie-raad zijn gehandhaafd geworden.

De militaire overheid, heeft nogtans een loteling, die voor den militairen dienst was opgeroepen, onbekwaam geoordeeld, en naar zijne haardstede terug gezonden.

Van de 121 lotelingen, dit jaar ingeschreven, zijn er :

- 2 die alleenlijk kunnen lezen,
- 14 welke kunnen lezen en schrijven,
- 68 die kunnen lezen, schrijven en cijferen, en
- 37 die hoegenaamd geen onderwijs hebben genoten.

Garnizoen. Casernement.

Nihil.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN.

Kadaster.

De werkzaamheden wegens het kadaster worden bij voortdoring met zorg nagegaan en afgewerkt.

De bulletins van de algemeene herziening van de gebouwde eigendommen en derzelver classificatie zijn aan de eigenaars besteld geworden, ten einde alle misslagen en onnauwkeurigheden bij tijds te kunnen herstellen.

Grondbelastingen.

Opbrengst.

De opbrengst der grondbelastingen van onze stad voor het loopende jaar bedraagt :

In principaal	fr. 22,823-»
In opcentimen	» 4,210-85
Totaal ten voordeele van den Staat	» 27,033-83

Opcentimen.

1° Voor de provincie	fr. 2,738-76
2° Voor de gemeente	» 5,933-98

Algemeen totaal fr. 55,706-57

En heeft voor grondslag een inkomen van fr. 240,827-27, en is verdeeld op 1034 artikelen.

De marc le franc is 14 8286/10000.

Personeele belastingen.

Getal der aangeslagenen.

Onze stad telt 827 belastingsschuldigen.
Het verleden jaar was dit getal 814.

Bedrag der kohieren.

Het gezamenlijke bedrag der kohieren, voor het loopende dienstjaar, bedraagt fr. 34053-62, en is verdeeld als volgt :

Hoofdsom ten voordeele van den Staat	fr. 22,916-06

Opcentimen.

1° Voor den Staat	fr. 2,291-61
2° Voor de provincie	» 2,749-95
3° Voor de gemeente	» 5,958-19
4° Opnemings-kosten	» 117-83

Overeenkomend totaal » 54,033-62.

Huurwaarde.

De belastbare huurwaarde volgens de kohieren is fr. 123,192.

Deuren en vensters.

Er zijn in onze stad 7594 deuren en vensters aan de belasting onderworpen, te weten : 1656 à rato 84⁸⁰/100 en 5938 aan fr. 1-06.

Haardsteden.

Men telt in onze stad 1339 haardsteden, die belasting betalen, te weten : 433 aan fr. »-85, 498 aan fr. 1-59 en 408 aan fr. 3-71.

Mobilair.

Het mobilair is voor eene som van fr. 384,523-» in de kohieren begrepen.

Dienstboden.

297 dienstboden betalen belasting, te weten : 91 fr. 6-36 ; 128 fr. 8-48, en 78 fr. 14-81.

Peerden.

Men telt in onze stad 60 peerden, die belasting betalen, te weten : 15 fr. 10-60, 40 fr. 15-» en 5 fr. 42-40.

Patentrecht.

Het getal der patentplichtigen is sedert het verleden jaar met 10 vermeerderd. Men telt er in onze stad voor het loopende jaar 894.

De raad heeft in zijne zitting van 15 februarij het kollegie der zitters hernieuwd. De heeren L. Hendrickx, J. A. C. Hoefnagels, R. Bruggeman, Jos. Marynen en G. Nuyens maken hiervan deel.

Bedrag der kohieren.

Het bedrag der kohieren, voor het tegenwoordig dienstjaar uitvoerbaar verklaard, beloopt :

In hoofdsom	fr. 9088-51

Opcentimen.

1° Voor den Staat	» 907-82
2° Voor de provincie	» 272-77
3° Voor de gemeente	» 1726-71

Algemeen totaal » 11995-81

Slijtrecht op de sterke dranken.

Getal der belastingschuldigen 170.
Bedrag der kohieren fr. 2802-50.

Slijtrecht op den tabak.

106 belastingschuldigen zijn aangeslagen voor fr. 982-50.

Provinciale belasting op de honden.

De provinciale belasting op de honden heeft in 1864 zuiver opgebracht fr. 1464-22. Het 5^e aan de stad toekomende, bedraagt gevolgenlijk fr. 488-22.

Accijnsrechten.

De accijnsrechten in onze stad door den heer rijks-ontvanger gedurende het jaar 1864 ontvangen, beloopt, te weten :

Op het zout	fr. 30140-16
Op de bieren en azijnen	» 54018-88

Totaal » 64159-04

In 1865 was hiervoor ontvangen » 57545-16

Verschil in meer » 6613-88

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personnel, regeling van den dienst.

Zonder verandering. Zie ons vorig verslag.

Groote wegen en straten.

Wij hebben met genoegen uit eene goede bron vernomen, dat de Staat genegen schijnt om den vicinalen steenweg van onze stad naar Hoogstraten ten zijnen laste te nemen, en ook de voltrekking van den kasseiweg zal doen uitvoeren.

De steenweg van den Staat van Turnhout naar Breda over Baarle-Hertog is eindelijk voltooid.

Wegens de bestrating van de statie-sstraat, komen ons tot nu toe; niettegenstaande de opofferingen die de stad wil doen, nog gedurig moeilijkheden voor. Wij vertrouwen echter, dat onze aanhoudende poogingen eindelijk zullen gelukken.

Sedert een jaar zijn er vele kosten, maar groote verbeteringen aan de buurtwegen en straten der stad toegebracht; namelijk aan de Beke-sstraat; het straatje leidende van de Herenthal-sche-sstraat langs het Hofken Groenen Daal, naar de korte Gasthuis-sstraat, en aan de Viane-sstraat.

De vicinale steenweg naar Merxplas, waarop wij vruchteloos, sedert meer dan drij jaren, de bemachting hebben gevraagd om eenen barreel te plaatsen, alsmede om er de toepassing van de policiële wetten te mogen op uitvoeren, was door het uitvoeren van hopstaken, bij dooiachtig weder, uit de bosschen der voorinalige straf-colonie onbruikbaar geworden. Die weg heeft buitengewone herstellings- en onderhoudswerken gevraagd en heeft aan de stad veel gekost.

Stads-brandspuiten.

Behalve de groote brandspuit, die de stad het verledene jaar heeft aangekocht, heeft men daarenboven nog ontbrekend materieel voor het uitvoeren van eenen goeden dienst moeten aanschaffen.

Openbare verlichting. — Verdeeling van de gaz.

De verlichting met de gaz, door de stad ondernomen, blijft de goedkeuring van onze inwoners wegdragen.

De gedane ontvangsten door den bestierder in 1864, waar in de stad voor de openbare verlichting, scholen enz., enz., fr. 3861-» heeft bijgedragen, beloopt ter somme van fr. 49257-99
De gedane uitgaven van allerlei aard bedragen » 15834-11

Meerder ontvangen dan uitgegeven » 3423-88

De ontvangsten en uitgaven gedurende de acht eerste maanden van 1864 en 1865 beloopt, te weten :

De ontvangsten van januarij tot en met aug. 1864	fr. 10795-11
id.	id. 1865 » 12738-86

In meer	id.	id.	1865	» 1945-75

De uitgaven	id.	id.	1864	» 10653-19
id.	id.	id.	1865	» 11284-25

In meer » 631-06

Dus na aftrek van de meerdere uitgaaf van fr. 631-06, heeft het gaz-fabriek dit jaar op de acht eerste maanden eene som van fr. 1314-69 meerder opgebracht dan in 1864. Door de kennis van den heer Van Hal, door ondervinding verkregen, kunnen wij verzekeren, dat het gaz-fabriek nog jaarlijks in opbrengst zal winnen.

Dank aan den onvermoeiden iever en de goede zorgen van den heer schepen Van Hal en de commissie *ad hoc*, laat de dienst van het gaz-fabriek niets te wenschen over.

Over het personeel, waarover de heer schepen Van Hal ook het oppertoevoorzicht heeft, moeten wij ook met lof gewagen: De bestierder Goossens en de heer A. Penen, met de geschriften en de comptabiliteit gelast, voldoen met iever en kennis nauwkeurig aan hunne opgelegde taak.

Het getal der geplaatste bekken bij de particulieren, in de fabrieken en in de kerken tot 1 september ll. beliep tot

	699
Id. id. op 1 september 1864	655

	66
In meer	66
Id. der geplaatste bekken door de stad voor de openbare verlichting, in de scholen en op 't stadhuis op 1 sept. ll.	201
Id. op hetzelfde tijdstip van 1864	199

	2
In meer	2

Merkten.

De maandelijksche veemerkt in onze stad neemt nog steeds in belangrijkheid toe. Dezelve wordt door vele buitenlieden bezocht, die er al meer en meer keus van vee vinden, dat door onze landbouwers en door de bewoners der omstreken ter merkt wordt geveild.

Op onze graanmerkt wordt slechts genoegzaam graan voor het verbruik der inwoners verkocht.

De verpachting der rechten, om vleesch in 1865 in het vleeschhuis te mogen verkopen, heeft fr. 115-50 minder opgebracht, en is voor fr. 409-50 toegewezen.

Het staangeld blijft op onze merkten afgeschaft.

Slachthuis.

De raad heeft in den loop van dit jaar besloten van het bouwen van een openbaar slachthuis onbepaaldelijk uit te stellen.

Vershillende inlichtingen, ingewonnen bij de plaatselijke besturen, alwaar deze bestaan, hebben de raad bewogen om van dit ontwerp voor het oogenblik af te zien.

Rivieren en waterlopen.

Om de bevolene kuischingen van de rivieren en waterlopen dit jaar goed te doen uitvoeren is onze commissaris van politie genoodzaakt geweest van 34 processen-verbaal op te maken.

Onderhoud en verbetering der gemeente-gebouwen.

Geene bijzondere veranderingen of verbeteringen zijn er aan de stads-gebouwen toegebracht. Wij hebben ons bij het onderhouden bepaald.

Opening van plaatsen, nieuwe straten, wegen en waterlopen.

Zonder verandering.

Bijzondere bouwingen.

Eenige gebouwen hebben op ons grondgebied sedert 1 september 1864 nog al merklijke veranderingen en verbeteringen ondergaan. Deze gebouwen zijn namelijk: De huizingen van de heeren Metten-Vogels, G. Peeters, Van Ael-Sak en Versteylende Fierlant, in de Potterstraat, van den heer Vanderveken in het Beggynestraatje, van den heer Bavelaar in de Korte Gasthuisstraat, van den heer Gustaaf Van Pelt, in de Herenthalsche straat en van den heer Bicquet, in de Hofstraat.

De nieuwe gebouwen, die er sedert gemaakt zijn geworden bestaan uit: De schoone huizingen van de heeren Bicquet, Maes-Pas en het paviljoen of hof van den heer Ant. Van Genechten, tegen den Antwerpschen steenweg, van de heeren Frans Van Dooren en Glénisson in de Warandestraat, de vijf woningen van den heer G. Poupert, ten einde de lange Beggynestraat aan de Meir, twee nieuwe woningen van den heer F. Taeymans en vier woningen van Fr. Gysbrechts, in de Potterstraat, vier woningen van den heer Wyns-Vandenbroeck tegen den steenweg te Oosthoven, twee woningen van J. B. Baeyens, in het Kruisstraatje, zes nieuwe woningen van de wed. C. Goossens, in de Nieuwstad, het werkhuis van de heeren Brepols en Dierckx zoon, ten einde het Papenstraatje, twee woningen van H. Maes op de Broekzijde, de nieuwe huizing van J. P. Dierckx-Dierckx en de drie nieuwe woningen van juffrouw T. Dierckx op den Graatakker.

De heer Nuyens-Rypens heeft ook een schoon ijzeren hekken voor zijne huizing in de lange Beggynestraat doen plaatsen.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Hoedanigheid en opbrengst van den grond.

Men zie hierover ons verslag van 1857-1858.

Staat van den oogst.

De staat van den oogst voor wat de granen in het algemeen aangaat, ofschoon hij minder stroo heeft opgeleyrd, is, behalve

op de hooge zandachtige landen redelijk goed geweest, bijzonder voor wat de scheut der granen betreft. De hoedanigheid is ook uitmuntend goed.

De klaver heeft dit jaar veel opgebracht.

Speurrie en voederplanten zijn er in het jaar, behalve de beetpeën, weinig gewonnen. De late speurrie en rapen beloven veel te zullen opbrengen.

Het hooi integendeel heeft weinig opgebracht, maar de toemaat is bijzonder goed geweest.

De aardappel-oogst is andermaal goed en de hoedanigheid laat niets te wenschen over. Overigens hebben wij dit jaar opgemerkt, en houden het voor een goed voorteken, dat de aardappel-ziekte veel van haren kwaadaardigen aard heeft verloren. Immers vreesde men met reden over een paar maanden dat de aanhoudende regens en dondervlagen wederom de ziekte, die zich reeds vertoonde, zouden hebben doen verspreiden en veel kwaad aan de aardappelen zouden hebben toegebracht. Ofschoon de ontdekking ons sedert jaren heeft doen zien, dat de regens de ziekte telkens deden verergeren, terwijl de droogte ze verlamde, hebben de gemelde regens dit jaar weinig nadeel veroorzaakt.

Opbrengsten.

Men berekent, dat de navolgende granen, zaden, enz., per hectare, middelmatig, in onze gemeente hebben opgebracht, te weten: 1° de tarwe 20 hectoliters; 2° het koren (rogge) 32 hectoliters; 3° de wintergerst 20 hectoliters; 4° de boekweit 34 hectoliters; 5° de haver 39 hectoliters; 6° het koolzaad 7 hectoliters, en 7° de aardappelen 280 hectoliters.

Over ons aangenomen stelsel, tot het berekenen van de voornoemde opbrengsten, zie men ons verslag over 1856-1857.

Beplantingen en ontginningen.

Er zijn geene meldenswaardige beplantingen van houtgewas of ontginningen op ons grondgebied gedaan.

Staat van de peerden en van het vee. — Opnemng. — Verbetering der rassen. — Veeziekte. — Veeartsenijdienst.

Wij hebben over de peerden en het vee geene bijzonderheden te melden, ofschoon onze landbouwers zich meer en meer blijven toeleggen om den aard der rassen te verbeteren.

Opnemng.

De jaarlijksche opnemng heeft bewezen, dat het getal peerden en vee altoos bij onze landbouwers vermeerdert.

De verbetering der rassen van het hoornvee wordt hoe lan-

ger hoe meer door onze landbouwers betracht. De vermenging der rassen, dit is te zeggen, het Durham's met het inlandsch vee kruisen, geeft voornamelijk eenen goeden uitslag.

Tot nu toe hebben wij het geluk te kunnen zeggen dat de zoogenaamde runderpest, die zoo verschrikkelijk in Engeland en in Holland woedt en zelfs reeds in ons land eenige beesten heeft aangerand, op ons grondgebied nog niet is bekend. Wij hebben de voorschriften des gouvernementes alom door de Turnhoutsche nieuwsbladen en bij plakbrieven doen bekend maken en doen door onze beambten een wakend oog houden dat dezelve striktelijk worden nagekomen. Wij hebben ook eene nieuwe opnemng van het vee onzer landbouwers bevolen, ten einde alle frauden te beletten. In één woord, wij zullen doen al wat wij noodig oordeelen om de ziekte zoo veel mogelijk tegen te gaan en tevens de belangen onzer inwoners te handhaven en voor te staan.

Ofschoon de dienst van den heer Clerinx, gouvernementes-veearts alhier, tot nu voldoende is, hebben wij het echter geraden gevonden, aan den heer minister van binnenlandsche zaken eenen tweeden veearts of ten minste een' gevorderden leerling in 's lands veeartsenij-school te vragen, ten einde genoemden heer Clerinx, in zijnen ziekelijken staat, bij te staan, en onzer landbouwers desnoods van groote verliezen te bevrijden. Deze vraag is door den heer minister gunstig onthaald geworden.

Meer dan eens zijn onze stad en omstreken door veepest bedreigd geweest, en men zal door de volgende ordonnantiën zien tot wat strenge maatregelen men overging om dezelve tegen te gaan.

In 1749 verboden de turnhoutsche wethouderen insgelijks den invoer van het hoornvee uit Holland op zware straffen, namelijk: de verbeurdverklaring van het vee, dat men zeven voeten diep in den grond delfde, waar men het vond, onverminderd de boeten en gevangenisstraf, waaraan de invoerders zich blootstelden. Men vermogt geen hooi, stroo, kaf of raapkoek van Holland binnen te brengen, hetwelk men boven de verbeurde der transportmiddelen en het gespan ter plaatse, waar men het aanhield, verbrandde. De huidevetters mogten geene huiden koopen, en niemand mogt afvillingen doen van ziekelijke beesten, op straf van eene gevangenis te water en te brood. Men moest de beesten opgesloten houden, op straf dat men degenen die te buiten werden gevonden, zoude afmaken en in den grond delven. Wanneer de bezitters ziekte onder hunne beesten vermoedden, moesten zij hiervan dadelijk aan de wethouderen kennis geven enz.

Overigens zal men bemerken dat men tot het beveiligen van 's menschen gezondheid en om alle kwade ziekten voor te ko-

men, hetzelfde jaar groote voorzorgen nam voor het slachten van het vee en het verkoopen van het vleesch.

Wijders zal men ook zien, dat, behalve al de voorschrevene maatregelen, in 1760 van 's lands bestuur een bevel werd uitgegeven, om de veepest tegen te houden en te verhoeden. Men verbood boven, het opsluiten van het vee, zelfs van 'mest uit de stallen, waarin ziek vee was geweest, naar het land te vervoeren.

Eindelijk zal men ontwaren, dat door de verschillende gedane afkondigingendier policiële ordonnantiën, dat de ziekte, die in 1749 begon, om zoo te zeggen in 1750, 1751, 1755 en 1760 nog heerschte, en, zoo men kan denken, verschillende landbouwers ten onder bracht en ongelukkig maakte.

Ordonnantie op de siechte van 'thoirne vee.

Alsoo de siechte onder thoren vee ofte de soogenaemde veepest hier omtrent begint te regueren en sich alreede geopenbaert heeft onder Merksplas, Poppel, Raeyels en selfs op de Castelyn onder deze jurisdictie om welke gevreesde plage soo veel mogelyk te stutten soo is by mynheeren die hoofdschouteth en schepenen dezer stad en vryheyt Turnhout geordonneert en gestatueert soo als deselve ordonneren en statuieren by en mits dezen

1.

Dat geene hoorne beesten van de zyde van de geuicerte provintien sullen mogen worden ingebracht op pene dat dusdaenige beesten ter plaetse daer de selve sullen worden gevonden, in d'aerde sullen worden gedolft seven voeten diep, en dat den conducteur sal vervallen in d'amende van twintigh pattacons.

2.

Dat niemant eenich hoy, stroy, kaf ofte raepkoek sal vermogen inbrengen van de voors. geuicerte provintien op pene dat de karren, peerden, ossen en wagens sullen vervallen syn in commissium, dat de voors. fouragie ter plaetse daer de selve sal worden aengehouden sal worden verbrandt ende dat de conducteur boven dien sal vervallen in d'amende van twintigh pattacons.

3.

Dat soo wanneer iemandt diergelycke siechte sal bevinden onder syn hoorne beesten 't selve aenstonts sal moeten comen declareren aen 't officie om daer tegens de noodige preeantie te connen nemen op pene van vyf pattacons tot laste van den eygenaer.

4.

Dat de beesten die van dusdanighe siechte sullen wesen gestorven, met de huyt instantelyck sullen gedolft worden in d'aerde.

5.

Vervolgens dat niemant dusdanighe beesten sal mogen de huyt afdoen ofte eenighe huyden inbrengen op pene van ses weken te wacter ende broodt te worden gestelt in gevanckenisse.

6.

Dat geene huyvetters ofte andere eenighe huyden sullen mogen coopen ten zy de vercooper voorsien van eene attestatie in 't geschrift van een van de keurmeesters dat diergelycke huyt is van eene gesonde beeste op pene dat deselve huyt aenstonts sal worden in d'aerde gedolft ende dat cooper, en vercooper sullen vervallen in d'amende van vyf pattacons.

7.

Dat de stallen daer de siechte regneert aenstonts sullen worden gesloten, sonder dat de beesten van dien stal meer sullen mogen uytgaen op pene van diergelycke beesten die buyten den stal sullen worden bevonden aenstonts in d'aerde sullen worden gedolft, en dat den eygenaer boven dien sal vervallen in d'amende van vyf pattacons.

8.

Dat allen de voors. amenden sullen verdecylt worden ingevolge het keurboek en executabel wesen uyt crachte deses, dat ieder ingesetene oft afgeseten geauthoriseert wordt de calensie te doen die daer van het gerecht derde paert sal prouffiteren.

9.

Ende ingevalle iemandt aengaendet gene voorschreven eenige oog huykinge dede, en de contraventeurs niet en calensierde, sal dusdaenigen, alsook alle de gene die de behulpzaeme handt leenen om diergelycke fraudes te begaen, vervallen in deselve pene en amenden gelyck den origenelen contraventeur.

10.

Dat de ghene die niet in staet syn de amenden te betaelen sullen gestelt worden te water in de gevanckenisse ter arbitragie van Myne voors. heeren de welke reserveren hun verminderen, meerderen en veranderen, naar gelegentheynt van saecke ordonnerende een ieder des raekkende sich hier naer te reguleren.

Actum in collegie deses 29 9bris 1740 ende gepubliceert ter puyenaf den 30e dito per me

J. B. VAN GASTEL.

Scris Subst

Nog gepubliceert 21 9ber 1750 7 february 1751 en 16 9ber 1755.

Ordonnantie nopende 't slachten van 't vee, alhier binnen dese Vryheyt om te prevenireren alle contagieuse siechte.

Alsoo het inbrengen van 't vleesch buyten dese vryheyt geslagen wordende teenemael suspect is, en can dienen tot eenen dekmantel van fraudes om op dien titel en op dat pretext te comen inbrengen het vleesch van de geïnfecteerde plaetsen, dat d'experientie oock doct sien dat de beenhouwers ende slachters hun gencirende met 't vleesch te vercoopen hun bedienen van certificaeten geteekent van private personen d'welk oock teenemael suspect is, ende om aen d'een en d'ander te remedieren alhoewel by de vorige ordonnantiën genoeghsaem is voorsien soo is by myne heeren die hoofschouteth ende schepenen geresolveert te ordonneren soo als deselve te ordonneren ende statuieren by en mits desen

1.

Dat er geene hoorne beesten door eenighe ingesetene buyten den steenwegh decer vryheit en sullen mogen worden gebloylaet ofte geslaegen maer dat allen hoorne beesten voort toekomende sullen moeten geslaegen worden in de huysen binnen den steenwegh op pene van confiscatie van de selve beesten ende d'amende van vyf pattacons voor iedere contraventie.

2.

Vervolghens dat de beenhouwers woonende buyten den steenwegh een huys sullen moeten kiezen ende hueren binnen den steenwegh om aldaer hun hoorne vee te bloylaeten ende te slachten welck huys sy aen de keurmeesters sullen moeten denuncieren.

3.

By naeder gevolge dat niemandt der buytebeenhouwers eenich vee buyten het gedenuceerde huys sal mogen bloylaeten ofte slachten op pene als in den eersten artikel.

4.

Dat niemandt eenich doot vlees van hoornbeesten van buyten sal mogen inbrengen op pene van confiscatie van t'selve vlees en vyf pattacons amende uytgenomen het vlees comende van Antwerpen welcke te voorsien van behoorelycke certificatie.

Dat de beesten aleer te worden geslacht sullen moeten worden gebracht voort stadhuys, oft aet thuys van eenen der keurmeesters alwaer de keurmeesters de selve beesten sullen beproeven met eten en drinken om te oordeelen of die gesont syn ofte niet, ende waer voor de eygenaers aen selve keurmeesters voor hunne moyte sullen betaelen twee stuivers van ieder beest boven het ordinair recht van keurgeld dwelek onvermindert moet betaelt worden als de beesten geslacht syn als ordinair.

5^{2o} (bygevoegd).

Ende alsoo men verstaet dat differente refuseren de voors. twee stuyvers boven en behalven het ordinair keurgeld aen de keurmeesters te betalen soo wordt by myne voors. heeren geordonneert i'selve te betalen op pene van dry guldens voor ieder refus.

6.

Dat gene attestatie oft gesontbrieven der selve hoornbeesten sullen worden aengenomen ten sy deselve attestatie geteekent syn van secretarissen ofte hunne substituten der plaetsen daer die gecocht syn ofte by hunne absentie door twee schepenen der selve plaetse.

7.

Dat by gebreck van dergelycke attestatie de beesten sullen worden gesequestreert... plaetse ofte andersints des aengaende sal worden geordonneert gelyck myne voors. heeren naer gelegenheit van saecke sullen vinden te behooren ordonnerende aen ieder des raekende sigh hier naer te reguleren, blyvende alle voorgaende ordonnantie voor soo veel die aen dese tegenwoordighe niet contrarie syn in volle vigeur, de voors. boete te verdeylen als by ordonnantie van den 20° 9ber lestleden met autorisatie op ieder in particulier tot het doen der calengien.

Aldus geresolveert ende geordonneert in collegio Dominiorum desen 6 dec. 1749 ende gepubliceert den 7 Xber 1749 per me

J. B. VAN GASTEL. S^{ris} Subst.

Idem gepubliceert 22 9ber 1750, 7 feb. 1751, 27 july 1750 a 30 9ber 1760.

Politieke ordonnantie op de sieckte der beesten nopende het weyden en de stuyten der stallen.

Alsoo den heer hoofschouteth by speciale ordere van sync excellentie den grave van het H. Roomsche ryk de Cobenzl chevalier van het gulden vlies, chambellan, actuelen intimen raedshoer van staet, volmagtigden minister van hare keyserlycke en apostolique Majesteyt de coninginne van Hongarien en Bohemen voor het gouvernement generael der nederlanden niet alleen is belast met alle uysterste rigeur sonder conigh verdragh faueur oft dissimulatie te onderhouden ende doen onderhouden haere Majesteyt plaecaerten en ordonnantie geemaneert tot stutten die voortganck der behalycke sieckte der hoornbeesten, die is een geessel voor de menschen, waer van de gevolgen seer ongeluckkigh ende rampspoedig syn, de contraventeurs der selve met de uysterste strengigheit te straffen, principaelyck de gene die clandestinelyck inbrengen eenige hoorne beesten comende uit geïnfecteerde plaetsen maer oock te ordonneren aen alle de gene die hoorne beesten syn houden (vermits het satsoen weynigh meer permitteert het vee te laten weyden) de selve gesloten te houden in hunne stallen soo lanck deze behalycke sieckte duert, daer en boven te verbieden het transport van mest op de landen, soo wordt geordonneert en wel expreselyck verboden by myne heeren die hoofschouteth en schepenen hun refererende aen haere Majesteyts plaecaerten ten dien eynde geemaneert, dat niemant wie het sy die hoorne beesten syn houdende, alwaar de stallen geïnfecteert syn oft alwaer sy eenige vremde beesten sullen hebben gelogeert oft opgehouden en sal vermogen sync beesten te lacten weyden op het lant, heyde als andersints maer sullen de selve moeten gesloten houden in hunne stallen zoo lanck deze behalycke sieckte duert ofte tot naeder order, op pene dat alle de gene die aen dese ordonnantie sullen comen te comen contravenieren sullen vervallen zyn in eene amende van vyf pattacons.

Daer en boven sal niemant syn mest uyt dusdanighe stallen vermogen te transporteren en op zyn lant moghte het selve daer op verbreyden censgelycks tot naerdere order op eene gelycke pene van vyf pattacons.

Dat alle de gene die eenighe contraventeurs teghens hare Majesteyt plaecaerten aen het officie sal overgebracht hebben, ende de selve overtuught synde, sal genieten twee pattacons, ende sullen de namen des aenbrenger des begerende gesecreteert blyven.

Dat alle de gene die alhier eenige hoorne beesten sullen inbrengen, aenstonds sullen hebben te brengen aen den heer hoofschouteth de wettelycke declaratie waer mede sy gemunieert syn onderteekent van twee schepenen ofte secretaris.

Actum in collegio van schouteth schepenen desen 15 Xber 1760.
Gepubliceert 14 Xber 1760 door C. Geests clere.

Land- en hofbouwtenoonstelling, enz.

De kampstrijd voor peerden, hoornevee, verken, schapen geiten en pluimgedierten met de tentoonstelling van veld- en tuinvruchten, door de landbouw-afdeeling van Turnhout den 26 december 1864 besloten, en welke op 24 en 25 september ll. alhier ter stede moest plaats hebben, is, tot het voorkomen der veeziekte, onbepaaldelijk uitgesteld.

TITEL XIV.

Nijverheids-inrichtingen, stoomwerktuigen, ongezonde en gevaarlijke fabrieken, onderzoeken van commodo en incommodo.

In de bestaande nijverheids-inrichtingen zijn geene meldenswaardige veranderingen geschied.

De heer Constant Hendrickx is bezig om voor zijn fabriek van siamoisen, catonnetten, enz., een stoomwerktuig van 20 peerdenkracht te stellen, en de heer Jos. Cools is voornemens twee werktuigen tot stand te brengen om den afval kan kemp en vlas te zuiveren.

Fabrieken, die men als wezenlijk gevaarlijk mag opgeven, of zeer ongezond zijn, bestaan hier ter stede niet.

Elf onderzoeken van *commodo of incommodo* hebben er sedert 1 september 1864 plaats gehad, te weten: 3 voor het maken van bakovens, 1 voor het plaatsen van een stoomwerktuig van 20 peerdenkracht, 1 voor het oprichten eener huidevetterij, 1 voor het oprichten van eene mouterij, 2 voor het oprichten eener slachterij, 2 voor het oprichten eener hoefsmederij en 1 voor eene koper- en bliklagerij.

Koophandel.

Bij aanhoudendheid blijft de aanvoer van bouw- en meststoffen nog altoos, even als de uitvoer van hout, vermeerderen.

Integendeel verminderen de verzendingen van kalk voor den landbouw der omliggende dorpen.

De slijting van kalk, steenkolen, enz., zal zeker nog, met de verlenging der vaart naar Antwerpen, waarvan de werken tot boven Ryckevorsel kortelings zullen voltrokken zijn, verminderen.

Openbare vervoermiddelen.

Zonder verandering.

Jaarmerkten.

Zie ons verslag over 1847-1848.

Prijs der granen.

In 1864	fr. 23-26 $\frac{4}{10}$	fr. 16-56 $\frac{10}{55}$	fr. 16-82 $\frac{4}{10}$.
In 1863	» 25-59 $\frac{1}{15}$	» 19-59 $\frac{24}{40}$	» 17-40 $\frac{9}{17}$.

Verschil (in meer	»	»	»	»	»	»	»
(in min	»	2-32 $\frac{9}{94}$	»	3-03 $\frac{4}{90}$	»	»	»-58 $\frac{1}{07}$.

Prijs der boter.

De laagste prijs, waaraan de boter, per kilogram, op onze markt in 1864 is verkocht geweest, was fr. 1-84, en de hoogste fr. 3-20.

Broodzetting.

De middelbare prijs van het roggenbrood is alhier in 1863 geweest fr. »-16 $\frac{23}{100}$ den kilogram, dus 2 $\frac{7}{100}$ centiem minder dan in 1863.

Rechtbank.

De veranderingen, welke wij wegens het personeel der rechtbank hebben kenbaar te maken, zijn de volgende: 1° De benoeming van den heer rechter J. F. Donnez, als raadsheer bij het hof van heroep te Brussel; de heer Donnez is door den heer Diercxens vervangen; 2° het overlijden van den heer greffier P. Joseph Gouweloos, en deszelfs vervanging door den heer Joseph Neeckx, vroeger commies-greffier; 3° de benoeming van den heer Ignatius Loyens, voortijds secretaris van het parket, als commies-griffier, 4° en de aanstelling van den heer Reynier de la Costa, vroeger commies-greffier surnuméraire, als secretaris van het parket.

Overigens heeft de heer rechter Boone, hoven genoemd den heer Donnez als rechter der instructie vervangen. Deze heer komt een nieuw mandaat voor drij jaren, ingang nemende met 15 dezer maand, te ontvangen.

Koophandel, nijverheids-toestand, opschorsingen en bankbreuken.

Bij voortdoring blijft de groote koophandel in onze stad in

belangrijkheid winnen. De kleine handel, integendeel, zoo als wij vroeger hebben gezegd, vermindert nog jaarlijks door de botmerkten, die er op de voornamste dorpen, in den omtrek bestaan.

De nijverheidstoestand onzer stad is, in het algemeen beschouwd, bloeiend.

Onze oude nijverheids-tak, de fabricatie van tijken en lijnwaden, is nogmaals verbeterd, doordien dat de zoogenaamde meubeltijken door den vreemde veel worden gevraagd.

Katoenen tijken worden, door de nog altijd durende duurte der katoenen garens, weinig of niet meer gefabriceerd.

De fabrieken van siamoisen, calonnetten, kuipers-katoenen en broekstoffen zijn ook in eenen zeer goeden toestand, en kunnen, om zoo te zeggen, aan de vragen der koopers niet voldoen.

Wij vertrouwen ook dat de heer C. Hendrickx, eens zijn stoomwerktuig geplaatst, aan zijn fabriek eene uitbreiding zal geven met zich tevens op andere weefsels toe te leggen.

Het vertier van de kanten is ook niet verminderd.

De fabrieken van gekleurde papieren enz., van de heeren Brepols en Dierckx zoon, Glénisson en zonen, Ant. Van Genechten en Mesmaekers, die meest voor de buitenlandsche verzendingen werken, zijn nog altoos bloeiend.

In genoemde fabrieken van de heeren Glénisson en Van Genechten bezigt men vele karton-makers.

Integendeel is er veel minder vraag voor de speelkaarten, die men in de fabrieken in groote menigte maakt. De kaartmakers hebben voor het oogenblik niet te veel werk.

Onze bleekerijen hebben het geheel jaar veel gewerkt, en zijn thans nog met linnen en garen opgepropt.

Door de afschaffing van de octrooi-rechten, worden de Audenaarsche, de Bornhemsche, de Dietersche en de farobieren nog dagelijks meer en meer verbruikt. Het invoeren dier bieren brengt aan het vertier onzer brouwerijen veel nadeel toe.

Volgens de betaalde rechten is het debiet van onze zoutziederijen niet verminderd. Dat van onze zeepziederij is omtrent hetzelfde gebleven.

Onze huidvetterijen hebben in het begin van 't jaar eenigzins gekwijnend. De leertouwers, die moeilijk hun leder konden verkoopen, klaagden eensdeels, om redenen dat deeiken schors, zonder rechten, naar Holland mogt worden uitgevoerd; dat het fransch leder meer en meer in ons land aftek had; en anderdeels, omdat men uit Amerika groote hoeveelheden van versche huiden invoert.

Sedert ons laatste verslag zijn er geene gerechterlijke verklaringen van opschorsingen gedaan geworden.

VERSCHILLENDE VOORWERPEN.

Wij vermeenen ook over de feesten, welke in onze stad, ter gelegenheid van den 75° verjaardag van den *Slag van Turnhout*, op 9 en 10 oktober 1864 zijn gegeven geworden, te moeten gewagen, te meer, terwijl deze feesten zoo luisterrijk zijn geweest en de verwachting van de inwoners en van den vreemde hebben overtroffen.

De versiering was algemeen en fraai; geene straat, geen huis maakte hiervan uitzondering; zelfs hebben wij ingangen bemerkt, die door zeer geringe lieden waren bewoond, welke hinnen penning hadden bijeen gebracht, om eenen praalhoog of een ander zinnebeeldig teeken op te richten en hunne huisgevels met loof en bloemen te versieren. De burgers hadden gewed-ieverd en noch kosten, noch moeite ontzien om door kunstig bewerkte festoenen, bloemen, kransen, rijke draperijen, wimpels en vlaggen de talrijke eerebogen, de gevels der huizen of de duizende mastboomkens te versieren. Ook de merkt was met veel smaak gepalleerd. Op het stadhuis wapperde, benevens het nationaal vaandel, de prachtige Turnhoutsche vlag, alsmede die der provincie. Het geheel had een echt feestelijk aanzien, hetwelk wezenlijk indrukwekkend mogt genoemd worden. Al de cronicums, verzen en spreuken waren in onze schoone moedertaal — het vlaamsch — opgesteld.

Omtrent 8 1/2 ure begaven de vier Harmonie-, fanfaren- en zangmaatschappijen dezer stad, voorafgegaan van eene eere-wacht te peerd, zich naar den hof der *Société Lyrique*, teneinde met de vreemde muziekgenootschappen, die het festival kwamen bijwonen, den held van het feest, A. Coninckx, van Gierle, die aan den slag van Turnhout had deel genomen, op te wachten en te verwelkomen. Zoodra de nog vlugge grijsaard verscheen en met den voorziter der feest-commissie in een rijtuig stapte, werd de juichtkreet: *Leve Coninck! Leve de Patriot!* door eene onafzienlijke volksschaar herhaaldelijk aangeheven.

Eenige oogenblikken daarna zette de stoet zich in beweging, en begaf zich in de beste orde naar de stad, terwijl de verschillende Harmonie- en fanfaregenootschappen beurtelings fraaie marchen en pas-redoublés uitvoerden. Waarlijk schoon en treffend was deze uitgestrekte stoet met zijne prachtige ontrolde vaandels en rijke standaards. Gevolgd van ingezetenen en vreemdelingen, deed dezelve den omgang van den grooten cingel, terwijl de oude Coninckx in de straten van uit de vensters bijna onophoudelijk en luidruchtig werd toegejuicht, waarop de man telkens met een gepasten groot antwoordde. Op het stadhuis gekomen, werd hij door de heeren burgemeester en schepenen ontvangen en verwelkomd, en hing men hem

eene zilveren-verguldde herinnerings-medalie aan den hals, waarna hem en de aanwezige commissiën der verscheidene maatschappijen de eerewijn werd aangeboden.

Ondertusschen werden de vaandels en standaards der muziek- en zangmaatschappijen op het keurig verveerdigde kiosk geplaatst en begon het festival. Hetzelve werd geopend door eene cantate, waarvan de treffende en toepasselijke woorden door onzen stadgenoot Mr J. Diels, en de schoone muziek door Mr A. Van Elslande gecomposeerd waren. Dezelve werd door de leden der verschillende zanggenootschappen dezer stad verdienstelijk gezongen en herhaaldelijk toegejuicht. Vervolgens legde elke der opgemelde muziek- en zangmaatschappijen, door het uitvoeren van twee stukken, haar kunsttalent aan den dag, waarna de uitreiking der zilveren herinnerings-medaliën aan elke derzelve ten stadhuijze door den heer burgemeester plaats had. Voor het festival hadden zich de vier opgemelde maatschappijen onzer stad en vier vreemde laten inschrijven, namelijk de Harmonie van Aerschoot, de Fanfaren van Iteghem, de Fanfaren van Gilrode en de Harmonie van Iilvarenbeeck (Holland). Voor de verstkommende maatschappij werd de medalie toegewezen aan die van Gilrode; voor die van het grootste getal leden aan die van Aerschoot, en voor de schoonste *tenue* aan die van Gilrode en Iilvarenbeeck.

Om 2 ure nanoen geschiedde de eerste uitgang van den praalwagen. Dezelve was schoon en goed ingericht. Het bovendeel stelde de vrijheid voor, verbeeld door eene maagd, aan welker voeten twee genies waren gezeten, de gesneuvelde patriotten beweene; het middendeel: den godsdienst verbeeld door eene maagd, omringd van gewapende figuren, welke het afbeeldsel van generaal Van der Meersch en de schild der patriotten droegen. Op den voorgrond: de maagd van Turnhout, den wagen voerende. Aan hare zijden waren figuren gezeten, die den koophandel, de kunst en de nijverheid verbeeldden. Deze wagen was voorafgegaan van eene eerewachterij te peerd, de zangmaatschappijen *Kunst en Nijverheid* en *Orpheus* en het fanfaren-genootschap *Kunst en Vlijt*.

Bijna ter zelve tijd hadden er volksspelen plaats, welke zonder stoornis en ter verheuging van de talrijke menigte aanschouwers aliepen; terwijl er omtrent 4 1/2 ure ballons, met het opschrift: *Slag van Turnhout, 1789*, werden opgelaten, welke statig in de hoogte stegen.

Omtrent 6 ure werd er op de fraai verlichte kiosk door de *Société Lyrique* een vokaal en instrumentaal concert gegeven, hetwelk met de bekende *Marche van Turnhout* eindigde, en door de luidruchtigste toejuichingen werd begroet.

Ten 7 1/2 ure werd er op de markt een vuurwerk afgesteken,

hetwelk onder alle opzichten schoon en prachtig was. Onmiddelijk daarna begon de illuminatie. Deze was schitterend, afgewisseld en algemeen. Bijzonder leverde de markt, door de duizende gekleurde verlichte glaaskens, die als eene onafmeetbare keten uitmaakte, eene verrukkend, een tooverachtig gezicht op.

Nooit, gelooven wij, had men hier ter stede zulke heerlijke illuminatie gezien. Ook werd dezelve met recht door de vreemdelingen bewonderd, die gedurende den dag in zoo verbazend groote menigte waren toegestroomd, dat Turnhout, als het ware, van bevolking verdubbeld was.

Maandag was het de laatste der Turnhoutsche heuglijke feesten. De menigte der vreemdelingen was weër even talrijk. Van vroeg in den morgen hoorde men de trommel der aankommende gilden en handboogmaatschappijen, welke zich, begeleid door commissarissen of door een muziekgenootschap, naar den hof der stads-Harmonie, aan de spoorwegstatie, begaven, alwaar de algemeene bijeenkomst plaats had. Omtrent 9 ure vormde zich de stoet, bestaande uit 29 gilden en handbooggenootschappen, voorafgegaan door eene eerewachterij te peerd, en vergezeld door de maatschappij van den *Edelen Handboog*, te Oosthoven, de *Société Lyrique*, de zangmaatschappijen *Orpheus* en *Kunst en Nijverheid*, en het fanfaren-genootschap *Kunst en Vlijt*. Schoon en statig was deze talrijke stoet van gilden. Men verbeelde zich de menigvuldige ontplooidde banieren, waarvan verschillende van de 15e eeuw waren, en waarin het Bourgondisch kruis prijkte; men stelde zich voor die zilveren beuken, welke schouder en borst van den *gildekoning* versierden, en men zal overtuigd zijn, dat die optocht heerlijk en indrukwekkend was.

Onder het uitvoeren van muziekstukken begaf de stoet, in welks midden de patriot van Gierle, A. Coninckx, zich te voet bevond, zich naar de stad, deed den omgang der lange- en korte Beggijnestraat en de Paterstraat, en trad vervolgens onze hoofdkerk binnen, alwaar ten 10 ure eene solemnele mis van dankbaarheid in groot orkest plaats had. Na het einde derzelve geleidden de Harmonie-, fanfaren- en zangmaatschappijen onzer stad de opgemelde handboogmaatschappijen en gilden naar den fraai versierden hof van den *Edelen Handboog*, te Oosthoven, alwaar hun de gulhertigste verwelkoming wachtte. Onmiddelijk daarna begon de prijschiëting op de wip en op de doelen. Aan de eerste namen 75 en aan de tweede 60 liefhebbers deel. De 1^e prijs op de doelen werd behaald met 4 roozen in 7 scheuten, door een' liefhebber van Lille. Ook werden er door een' schutter van Ryckevorsel in 7 scheuten 3 roozen geschoten en vier drijven, waarvan 3 scheuten op den kant van de roos, in dezelfde opening.

De algemeene feestvreugde, die in de stad heerschte, moest ook door den behoefligen en lijdenden medemensch gedeeld worden. En dit was ook zoo: de liefdadigheid bleef hierbij niet te kort. Om 11 ure werd er eene ruime bedeeling van wit brood aan den armen gedaan, terwijl er op het middag-uur een goed feestmaal aan de ondersteunden van het oud mannen- en weezenhuis werd verschaft.

Ten 12 ure had er een luisterrijk concert op de merkt plaats, terwijl om 2 ure de *Carrousel* of ringsteking te peerd begon, waartoe zich een groot getal liefhebbers hadden aangeboden en welke door eene ontzaglijke menigte nieuwsgierigen werd bijgewoond. De 1° prijs, een prachtige toom, werd behaald door Mr Geirnaert; de 2°, eene krawats, door M^r Ch. Van Everbroeck, en de 3°, een paar sporen, door Mr Wouters. Een uur later reed andermaal de praalwagen uit, welke, even als de verschillende volksspelen, die in de straten plaats grepen, eene groote volksschaar van vreemden en ingezetenen uitlokte.

Omtrent 7 ure deed de *Société Lyrique*, onder het uitvoeren van muziekstukken, eene omwandeling in de straten, bij fakkellicht, hetwelk een goed effect deed en een schoon vertoog aanbod. De groote klok, het beijaardspel en salvo's van het grof geschut kondigden ten 8 ure aan, dat de heuglijke festiviteiten gesloten waren, die, volgens de bekentenis zelfs der oudste lieden, nooit zoo schoon, zoo genoeglijk te Turnhout waren geweest en waarover de duizende vreemdelingen herhaaldelijk hünne volkomene tevredenheid volgeerne betoonden.

1565.

Andermaal vermeen en wij, zoo als in de vroegere jaren, te moeten voortgaan met de voornaamste gebeurtenissen van de drij laatste eeuwen, te weten van de jaren 65, aan te halen.

De strenge winter, waarvan wij in ons voorgaande verslag hebben gesproken, werd opgevolgd door eenen slechten oogst en eenen grooten duren tijd, waarvan de kooplieden en andere personen gebruik maakten om het koren op te koop.

Om dit tegen te gaan en om de duurte te doen ophouden, gaf men van wege de landvoogdes op den 15° september eene plakkaart uit, waarbij eerstelijk op zware boeten en straffen, namelijk van de betaling en de verbeurdverklaring van het gespan, werd verboden den uitvoer, tot augusti 1566, van de tarwe, rogge, gerst, haver, erwten, boonen en alle andere granen. Een derde van de ophrengst der boeten was voor den aanbinger.

Vervolgens, om alle *monopolium* en kwade gebruiken te beletten, waarmede de graankoopers omgingen, verbood men aan de korenkoopers, bakkers en brouwers en aan alle andere personen, van geene granen in het land te koop en om weder te verkoopen voor de maand augusti voormeld; zelfs tot er tijd toe, dat men het zoude toelaten, op straffe van de verbeurdverklaring van de waarde der granen die zij zouden gekocht hebben. Niemand mogt ook, op dezelfde straf, aan hen granen verkoopen.

De hakkers en brouwers werden van dit verbod eenigzins ontheven, en het was hun toegelaten, op de vrije merken en op de gewone uren, met voorwete der wethouders, granen te koop en, benoodigd voor hunne neringen. Aan de brouwers was het slechts geoorloofd van *garst, sucryon en haver* te koop. Andere granen mogten zij voor het bierbrouwen niet gebruiken. Echter was het hun toegestaan, van het mout, dat zij buiten 's lands hadden gekocht, te bezigen.

Verder was het ook verboden van granen te koop en te verkoopen zonder ze te leveren. Men beval aan die koopers en verkoopers van de verkochte granen te vervoeren buiten de stad naar de plaats, waar de koopman woonde, ten einde den gemeenen man aldaar te ondersteunen, die zich alsdan met kleine hoeveelheden in die plaatsen kon voorzien. Van het alzoo vervoerde graan moest de koper binnen de twee maanden bewijzen in handen van den plaatslijken officier inleveren, zonder het te mogen zolderen of te vervoeren op de bovengemelde straffen.

Overigens werd alle *fictieve* handel, door de kooplieden of zaakgelastigden, insgelijks verboden, en de geslotene contracten nietig verklaard. Niemand mogt koren te velde koop en meer dan drij maanden voorraad van graan voor zijn huisgezin hebben.

Eindelijk men liet in de steden toe van drij dagen ter week brood te verkoopen. Men deed bij geestelijke en wereldlijke onderzoek op de zolders, in de berghuizen en in de schuren, ten einde te weten wat graan er voor handen was, met last, indien er meer dan voor hun verbruik bevonden werd, dat het ter merkt moest worden gebracht op straffe van verbeurte enz (1).

De afkondiging der besluiten van het *concilium* van Trente, welke volgens bevelbrief van de landvoogdes Margareta op 24 juli 1565, niet zonder eenigen tegenstand geschiedde, deed het misnoegen des volks vermeerderen.

En daar de Vlamingen niet ophielden van tegen de *inquisiteurs* en tegen het in zwang stellen van de voormelde besluiten, klacht-schriften op te maken; zond de landvoogdes den graaf van Egmond naar Spanje om wijdloopig den toestand des lands en

(1) Zie bijdrage La A.

het verlangen van het volk te doen kennen, hetwelk aanhield van de vrijheid des gewetens te vragen.

Ofschoon men dien tijde nog vertrouwde dat koning Philip acht op de klachten des volks zoude hebben geslagen, mogt het aan den graaf van Egmond niet gelukken den koning te overreden. De graaf keerde weder met den last, dat het konings-wil was, dat zijne eerste bevelen, namelijk dat *de plakkaarten en de ordonnantiën op het stuk der religieën uitgevaardigd*, streng moesten worden uitgevoerd.

Deze bevelen stelden geheel het land in wanorde. Men zag de burgers zich in 't openbaar wapenen om hunne privilegiën te handhaven, die de koning met het invoeren dier nieuwigheden wilde schenden; dusdanig dat de landvoogdes in die omstandigheden besluiteloos bleef. Vruchteloos riep zij de provinciale Staten alsmede haren raad bijeen, om een verzekerd middel te vinden van zonder gevaar aan eenen algemeenen opstand skonings bevelen te kunnen uitvoeren. Doch zij konde noch van de eene noch van de andere de bewilliging bekomen om den wil Zijner Majesteit te voldoen of den opstand te beletten.

Het volk, door het grootste gedeelte van den adel aangemoedigd, deed hoog het artikel der voorrechten, van de soevereinen van Nederland bekomen, verheffen.

Dit artikel, dat men steeds inriep, gaf te kennen: « Dat, wanneer de soverein door list of door geweld hunne voorrechten wilde verbreken of schenden, zij van dat oogenblik af van den eed van getrouwheid, dien zij hem gezwooren hadden, ontbonden, zelfs van allen dienst ontslagen waren. »

Het was op de echtheid van die voorrechten, waarvan de landvoogdes de kracht kende, en die Philip geenszins wilde erkennen, ofschoon men hem had doen zien, dat hij de handhaving er van, bij eede, tijdens zijne inhuldiging als vorst der Nederlanden had bezwooren en aangenomen, dat de geheele zaak draaide.

Intusschen dat men in het land de algemeene ontevredenheid liet hooren, en van welke gevolgen men het volgende jaar groote onheilen en wreedheden had te betreuren, verwisselde Z. H. Paus Pius IV den 9° december het tijdelijke met het eeuwige. Zijn opvolger, Pius V, werd den 7° januarij gekozen.

Behalve het vernieuwen van het schaliën dak van den grooten pand van St. Pieters-kerk, dat door eenen zekeren Hans Hloodt, meester-schaliëdekker, te Maastricht, werd vernieuwd, en het verlangen der klokken in den toren, hadden er groene meldenswaardige gebeurtenissen plaats gehad. (1) Het jaar was vreedzaam afgegaan. Niettemin kan men bij de bijdragen L^a D en E ontwaren, dat er reeds eene groote onverschilligheid,

(1) Zie bijdrage L^a B en C.

voor wat het roomsch-katholijk geloof aanging, bij de Turnhoutsche bewoners bestond. Er moest ook weinig dienst in de kerk worden gedaan; immers de organist genoot voor zijne jaarwedde slechts 6 ringsguldens 10 stuivers. En aan Lysbeth Van Kyntschot betaalde men, voor het wasschen van het lijn-waad voor de kerk, het schuren der kandelaars en andere buitengewone diensten in de kerk, maar 3 ringsguldens 15 stuivers.

Er werden 69 personen, de kinderen er onder begrepen, met de kerkelijke diensten begraven; met één woord de kerkmeesters-rekening van het jaar 1565, in het bijwezen van den heer pastoor Lucas Laurenty, in 1567 gesloten, bedroeg in het geheel in ontvangst 186 ringsguldens 12 stuivers 1 oord, een pot wijn en drij megetten smout in specie. De uitgaaf beliep 195 ringsguldens 8 stuivers 1 blank, een potwijn en drij megetten smout in specie.

1665.

In de maand januarij, en welden 23°, besloten de Turnhoutsche welhouderen, aan de eerw moeder en religieuzen van het klooster genaamd Gods Werdt, van den 3° regel van St. Franciscus, te Roermonde, tot het herbouwen van hun klooster, eene gifte van 25 gulden te vereeren. De stad Roermonde, waarin de Turnhoutsche vrouwen en dochters in 1507 door Karel van Egmond en Van Rossem als gijsselaarsters waren gevangen geweest, was in het vorig jaar door eenen schrikkelijken brand geteisterd geworden, en was het klooster der genoemde religieuzen insgelijks in asche gelegd (1).

Den 12° maart bemachtigde Harc Hoogheid de prinses Amalia van Oranje haren rentmeester Johan Pauli, te Turnhout, van op den 17° derzelfde maand, na voorafgaande bekendmakingen, ten overstaan van het magistraat van Turnhout, het gewone schaarhout op haar bosch van Grootenhout (het Gielsch-bosch) alsmede 100 oude eiken boomen te verkoopen. Onder deze 100 boomen waren er 25 begrepen, die H. H. aan de paters-Minderbroeders had toegestaan van tegen behoorliken schattingsprijs te mogen nemen.

Uit die bemachtiging, die wij onder de bijdragen L^a G mededeelen, kan men zien, dat de prinses Amalia veel prijs aan het schoone Grootenhoutbosch hechte. Wij achten het ook niet overbodig den schattingsprijs van de 25 eiken boomen, waarvan de dikte en de lengte is aangeduid, op te geven, ten einde men een gedacht zou kunnen vormen van de waarde der boomen op dat tijdstip.

(1) Zie hun verzoekschrift onder L^a F.

Spanje had met den oorlog aan Portugal te verklaren, zoo als men in ons verslag van 1865 heeft gezien, een groot gedeelte zijner troepen uit ons land terug geroepen, en had aldaar vele verliezen te betreuren.

Vooreerst de Portugezen hadden Valencië ingenomen. De Spanjaard had het beleg van Castel Rodrigo moeten staken, en vervolgens den veldslag van Villa Viciosa verloren.

De markies de Carracena, vroeger gouverneur-generaal der Nederlanden, die in dezen slag het opperbevel over het spaansche leger voerde, verloor aldaar den 17^e juni bijna al zijne infanterie, zijne artillerie, 86 vaandels, 18 standaards, zijne keteltrommen, alsmede die van den vorst van Parma.

Ondertusschen dat het leger van Philip de IVe deze verliezen in Portugal onderging, vreesde men in Brabant en in Vlaanderen voor onlusten. De markies Castel Rodrigos, gouverneur-generaal des lands, betrok Antwerpen, en deed in diestad den 19^e augusti twee compagniën van zijne lijfwacht en eene compagnie ruiters van don Eugenio de Ulloa, op kosten van de kwartieren van het markizaat, bij de burgers inkwartieren (1).

Des anderendaags zond de markgraaf Van der Eycken die gegevene bevelen aan het kwartier van Turnhout over, met aanzoek van zonder na te laten des zaturdags's avonds te Antwerpen te zijn met een zekeren voorraad van geld om die logementen mede te bekostigen.

Turnhout moest dat jaar andermaal het verblijf van de prinses Amalia en haar hof missen.

De *gecoitteerden* des lands en de wethouders van Turnhout besloten op den 27^e augusti, ter gelegenheid van den 64^e verjaardag hunner genadige vrouwe, aan H. II. eene vereering van 300 rinsguldens, voor het aankopen van twee stukken lijnwaad, te doen (2). Uit die beraming kan men gissen, dat men de dood van Philip den IVe, die gevaarlijk ziek was, duchtte, en onlusten vreesde, doordien men voorzag, zoo als ook wezenlijk geschiedde, dat koning Lodewijk de XIVe aanspraak op de erfenis van Belgenland zoude hebben gemaakt.

Inderdaad Philip de IVe, na zes jaren aan eenen zieklijken toestand te hebben gekwynd, stierf den 17^e september in den ouderdom van 60 jaren. De goede gaven van dien vorst, die meer aan een hoveling dan aan een koning geleek, waren de volgende: Hij was gespraakzaam, beleefd, bescheiden, met een goed oordeel begaafd en beminde de letterkunde. Hij was zelfs dichter en maakte met gemak verzen. Overigens eigende men hem voor gebreken toe: zwakheid, onachtzaamheid en besluiteloosheid.

(1) Zie zijne bevelen onder de L^a H.

(2) Zie bijdrage La I.

Koning Philip de IVe huwde, in eerste huwelijk in 1621, Isabella de Bourbon, die in 1644 overleed. Bij deze verwekte hij onder andere jong gestorven kinderen de volgende: Karel, geboren den 17^e oktober 1629, overleden den 11^e oktober 1641; Maria Theresia, geboren den 20^e september 1638, en welke in 1660 met den koning van Frankrijk, Lodewijk den XIVe, in den echt trad.

Philip nam, in tweede huwelijk, in 1649, Anna van Oostenrijk, dochter van Ferdinand III, en zuster van keizer Leopold, bij welke hij Margareta won, die de eerste gemalin van evengemelden Leopold werd, en Karel II die, in den ouderdom van 4 jaren, zijnen troonopvolger was.

Voor de uitvaart van Philip de IVe werd, in St. Pieters-kerk te Turnhout zes pond keersen gebruikt. De Vrijheid vereerde aan den eerw. pater provinciaal, bij zijne wederkomst van Roemen (1) en aan de paters-Minderbroeders, die voor gemelde uitvaart mede dienst hadden gedaan, verschillende fransche wijnen, waarvoor men betaalde 31 gulden 16 stuivers (2).

Den 26^e september bewoonde H. II. prinses Amalia van Oranje haar hof Nieuwburgh, bij Rijswijk, en teekende aldaar de benoeming van Peter van Steenhuis als haren schout van Wechelderzande en Vlimmeren. Deze verving den heer Johan Pauli, die zijn ontslag van dat ambt had gegeven (3).

De middelbaren prijs van het koren (rogge) per veertel, berekende men op 3 gulden 10 stuivers.

De kerkmeesters-rekening van het jaar beliep in:

Ontvangsten	2511 gulden 15 stuivers.
Uitgaven	2300 „ 8 „

Er was niets ontvangen geweest ten gevolge van het privilegie, door den hertog Philip, bijgenaamd de-Goede, op 17 januari 1400 verleend, wegens toegebrachte nadeelen aan houtplantagiën, of voor eikelen en andere vruchten van de boomen te hebben geschud. St. Pieters-kerk had bij gemeld privilegie recht op een vierde van de betaalde boeten, welke beliepen voor ieder der voor aangehaalde feiten, *eenen gulden pennink geheeten Philips rijder*.

Aan de kerk was door een stormwind nog al merkelijke schade geschied. Een gedeelte van het dak was afgerukt geworden (4).

Op het Beggijnhof waren, in het jaar 1665, vier beggijnen overleden, die met de groote klok werden begraven, namelijk:

(1) Het is te vermoeden dat de pater provinciaal in het Minnebroeders-klooster, hier ter stede, verbleef.

(2) Zie bijdrage L^a K.

(3) Id. L^a L.

(4) Id. L^a M.

Maria Gevaerts, Heyltjen Van den Nieuwenhuysse, Maria Willems en Susanna Cnobbaerts.

In dat jaar werd de hoog eerw. bisschop van Antwerpen, die met den heerenraad d'Ongelbergh en secretaris Nauts in de Vrijheid in commissie waren, feestelijk onthaald. Men betaalde voor de fransche en rhijnsche wijnen, die men hun vereerde, 100 gulden 2 stuivers.

1765.

In de maand februarij werd er van wege de Staten van Brabant aan de brouwers van Turnhout verboden van klein bier te maken. De wethouderen dienden hierover een verzoogschrift in, en verzochten de toelating, zoo als altoos was geplogen geweest, van twee tonnen klein bier, op één ton goed bier, voor de ambachtslieden en gemeene burgers te mogen maken. De vraag der wethouderen werd, onder eenige bepaling, waarover men andermaal een rekwest indiende, toegestaan.

De majoor-ingenieur de Hucher werd van wege het gouvernement in het begin van mei gelast om de rivieren, namelijk de twee Nethen, in de Kempen, en tot Lier toe, met hunne invloeiingen na te gaan en te onderzoeken, wat tot de besticring, herstelling en zuivering van die rivieren behoorder te worden uitgevoerd. Bij zijn verslag van den 20^e der zelfde maand gaf hij de middelen op wat er noodig was te doen voor het onderhoud en het verbeteren der rivieren de Nethen, alsmede van de andere kleine rivieren, beken en waterloopen, die met dezelve gemeenschap hadden, ingevolge het plakkaart van 25 augusti 1763.

Wij vermeenen de artikelen van dat verslag, dat meermaals tot richtsnoer in de Kempen en tot Lier toe, voor de plaatselijke en provinciale overheden heeft gediend, en nog van nut kan zijn, onder de bijdrage litt. N te moeten mededeelen.

Daar de visch, komende uit Holland, langs Antwerpen moest worden ingevoerd, en niet rechtstreeks meer naar Turnhout mogt komen, besloten de wethouderen op 7 augusti hierover aan den raad van financiën een verzoogschrift in te dienen, ten einde de intrekking van dat verbod te bekomen.

Den 19^e der zelfde maand werd de eerw. heer P. J. Houdar, in plaats van den rector De Cort, aangenomen. De eerw. heer Van Hirtum bleef zijn ambt als leeraar waarnemen.

Deze heeren werden in 1767 nogmaals voor vier jaren gehandhaafd, op voorwaarde dat zij alsdan slechts eene jaarwedde zouden genieten van 200 gulden ieder, en een vierde deel van

het school- en misgeld. Aan den eerw. heer Houdar werd daarenboven de kapelanie, aan het rectorship toebehoorende, verleend.

In het voorjaar was men genoodzaakt geworden, ten einde stads uitgaven te kunnen dekken, van 10 reële en 35 personele bedden te heffen.

Zoo als men in ons vorig verslag heeft gezien, liet het christelijk onderwijs, door gebrek aan een grooter getal onderpastors, in St. Pieters-kerk veel te wenschen over. Het was dan ook om deze redenen, dat de wethouderen Barbara Beckx gelastten van te huis de kinderen in den catechismus te onderwijzen. Men gaf haar hiervoor eene belooning van 25 gulden.

Aan de eerw. heeren pater Van Hal en den onderpastoor Van Heurck werd 32 gulden verleend voor het uitdeelen van prijzen, beeldekens en suiker, aan de kinderen die den catechismus bijwoonden. Een honderd twee en tachtig kinderen deden dat jaar hunne eerste communie. Deze kregen, van wege de Vrijheid, ieder eenen korenten-koek, waarvoor men 9 gulden 2 stuivers betaalde.

Men had hetzelfde jaar in Turnhout eene missie in den Vasten en in den Advent. De sermoenen, door de paters Predikheeren van Lier, werden alhier buitengewoon bezocht. De wethouderen brachten hiervoor eene toelage van 12 gulden bij.

De bijzonderste uitgave, die men in St. Pieterskerk had gedaan, was geweest eene som van 225 gulden. Men betaalde deze aan zekeren Crayée voor het marbriseren en vergulden van het *Sacrarium*.

De voorname personen, die de Vrijheid dat jaar uit haar midden verloor, waren: de eerw. heeren Daniël Justus Buschops, kanonik, en Henricus Claessens, priester, alsmede de heeren Joseph Devisser en den postmeester Adriaan Vanderaa.

De landmeter Frans Vanortem was ook dat jaar overleden, en zijn zoon Peter, ofschoon genoegzaam bekwaam, doch overlast van kinderen, was dusdanig behoeftig, dat hij geene genoegzame middelen bezat om de reis naar Brussel te doen, ten einde de vergunning te verkrijgen van zijnen overleden vader te vervangen. De wethouderen, die zijnen toestand kenden, besloten den 5^e september hem het noodige geld voor te schieten, mits hetzelfde van tijd tot tijd weder te geven of te verdienen. Hij verplichtte zich ten dien opzichte en nam aan, van voor zes uren werkens niet meer dan eene halve kroon te zullen rekenen.

De bijzonderste uitgaven, die de Vrijheid Turnhout had te doen, waren eerstelijk: de hermaking van drij nieuwe steenen

bruggen, namelijk de Hasselbrug over de Wamp, waaraan men omtrent 23,000 steen gebruikte; de Rhodes- en Vischbeekbrug, en vervolgens het verstecken der aria's op het beijaardspel.

De justicie had ook met drij vagebonden te doen gehad. Twee, J. B. Loptig en G. W., werden voor eeuwig uit het land gebannen. F. V., beticht van kerkdiefte te Arendonck, werd naar Brussel verzonden, en op de Hallepoort gevangen gezet.

Het moet dat jaar ook een harde winter geweest zijn; immers de torenwachter verkreeg van de wethouderen vier ellen fries voor eenen nachtrok.

Eindelijk sloot men met de mederwerking van den heer advokaat Van Genechten, te Brussel, een accoord met de gemeente Casterlé, betreffende de limietscheiding. Men plantte met gemeen overleg de grenspalen zoo en gelijk ze alsnu nog bestaan.

Ten slotte, mijne heeren, durven wij op uwe aanhoudende medewerking betrouwen, om ons innig en wederzijdsch doel, de belangen der stad, te kunnen bereiken.

Aldus gedaan en voorgelezen in de openbare zitting van den gemeente-raad te Turnhout, datum als boven.

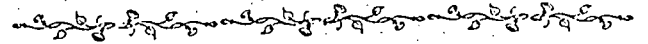
Ter ordonnantie :

De Burgemeester,

De Secretaris,

J. A. A. DIERCKX.

P. J. HEUVELMANS.

BIJDRAGEN.

1863.

A.

BY DEN CONINCK.

Onsen schouteth van Antwerpen en maregrave ons lants van Ryen op zyn stadhouder Saluyt : Alzoo twas ende den oighst van 'tcoren ende graen van desen eigenwoordigen jaer zoher en cley n is geweest, daer vnyt ende door bedroch abuys en monopole twelecke daer door daegelycx geplucht wordt, alreere groote duerte geresen ende gewoeght is en groote apparentie is quade advenlien die men deshalven van allen canton ende quartieren heeft, tot meerdere dierte te comen indyen daer inne by alle behoord en bequame middelen en remedien metter noot neyt versien en wordde, soo eest dat wy begerende der voors. duerte van coren ende graen, mitsgaders tvoors abuys om de bedroch en monopolie voor te comen ende belletten, en tselve coren en graen brengen ende reduceren tot redelycken prys tot onderstandt ende verlichtinge van onsen goeden ondersaeten, ende hier op gehadt d'advys van de gouverneurs ende provinciale raden, mitsgaders van eenighe andere principale officiers van herwaertsover hebben met rype deliberatie van rade en ook by advyse van onse zeer lieve en zeer beminde zustere de hertoginne van parme en van plaisance voor ons regente ende gouvernante van onse landen van herwaertsover ende van onzen zeer lieven ende getrouwen die hoofden en luyden van onsen raede van state secreten ende financien, neffens haer wesende geordincert ende gestatueert ordineren en statueren by desen de puncten en articulen hierna volgende :

In den iersten dat nyemand van wat qualiteyt oft conditie hy sy hun en vervordere buyten onsen landen van herwertsover te vueren oft doen vueren te schepe oft te wagen, met kerren oft peorden in geenderande manieren eenich terwe rogge gerste havere orweten boonon oft andere granen, hoe die genaempt mogen syn in spetie op

gemalen, ende dat tot der maent van augusto naestcomende oft zoo lange ende ter tyt toe daer inne andersints geordonneert zal worden, op de pene van te verbeuren de selve graenen erwetien boonen oft meel mitsgaders die schepene wagens kerren oft peerden daer die op geladen zouden zyn, oft de weerde van dien, zoo verre die neyt achterhaelt en worden, de selve pene te beheeren en applicieren een derden deel tonsen proufflyte dander derden deel tot proufflyte van den aenbrenger ende terde derden deel tot proufflyt van den officier die daer van de executie doen zal, ende daer en boven op arbitrale correctie. Ende om te verhoeden alle monopolien ende quade practyquen daer mede veel coren coopers omme gaen, om dierte uit coren te maecten, zoo verbieden ende interdiceren wy allen coren coopers backers brouwers oft andere van wat state qualiteyt oft conditien zy zyn die hen metter neringhe van coren te coopen ende weder te vercoopen generende zyn en daer mede omme gaen, coren oft graen van wat sorte datte zy voortaan binnen dezen onsen landen te coopen om weder te vercoopen by hen oft andere directelyck en indirectelyck tzy op vrye mereten oft daer buyten, ende dat geduerende totter voors. maent van augusto naestcomende oft zoo lange en totter tyt toe daerinne andersints geordonneert zal worden als coren, op pene van te verbeuren de weerde van de granen dia zy alzo gecocht zullen hebben, en voorts daer van arbitrael gecoegeert te wordene. Verbieden oock een ygelyck van wat qualiteyt hy zy binnen oft buyten stede geseten zulcken voorecoopers duerende den voors. tyt eenighe graenen te vercoopen opte pene ende te bekeeren als voren. Behoudelyck nochtans dat die voors. backers en brouwers zoo vele graenen als zy tot heuren neringhe van backen en brouwen behoeven zullen op vrye meretdagen tot gewoonlycke uren zullen mogen coopen by wete ende ter discretie van den officier ende wethouderen oft heuren gedeputeerden van de plaetsen van heure residentie, ende van den plaetsen daer zy tselve graen coopen zullen in dyen zy op andere plaetsen woonachtich zyn, welcken officier nochtans alcer hy zyn consent daertoe geven sal gehouden wordt bescheet te heyschen en te sien van den officier van heuren residentie, om verzekert te zyn de quantiteyt en zorte van granen die zuleke backers oft brouwers tot heurer neringhe duerende den voors. tyt behoeven zullen sonder nochtans den brouwers andere granen te laten volgen dan gerste soucryen en havere den welcken wy verbieden ende interdiceren wel scerpelyck in heure brouwsen *andere granen te doen dan gerste soucryen ende havere*. Ten ware nochtans dat tmout dat zy int brouwen verbezigen van buyten onsen voors. lande van herwaertsover gecomen waren. Ende alzo wy behoorlyck geïnformceert zyn dat vele en verscheide coopen van granen gedaen worden; zonder die te leveren, versolderen, verdraeghen oft vervuren, waer deure overmits de menichfuldigheyt en accumulatie van zuleke coopen, de selve graenen van dage tot dage meer op rysen

ende dierder worden, willen ende ordineren wy daer omme dat de gene die nu voortaan den voorschreven tyt gedurende eenich gesoldert coren oft graen coopen sal om weder te veopen, of tselve alrede vercocht heeft, zonder dat alnoch veruert oft verdragen te hebben, gehouden zal wesen tselve graen binnen sesse dagen te verruieren oft transporteren buyten den stadt oft plaetse van zyne woonstedé den gemeynen man met cleyne quantiteyt oft der stadt aldaer, oft dlichaem derselve oft eenige andere steden van herwaertsover int gros te veopen om in heuren noot hen by te staene en succureren, zonder dat de zolderen oft vervuieren, daer van hy binnen twee maenden naer tvervuieren van de voors. graenen, schuldich zal wesen behoorlyck certificatie te brengen en leveren in handen van den officier van de plaetsen van daer tselve graen verruert zal zyn. Tot welcken eynde hy den voors. officier genouchzaam cautie en borchtichten geven zal, alcer hy dat zal mogen vervuieren. Alles op pene van confiscatie van den selven graenen oft van de weerde van den dyen te bedeylen ende beheeren als voren, en die oock op arbitrale correctie als boven. Ende want wy oock verstaen dat eenighe cooplyden hen dagelycs vervoorderen tgraen te vercoopen te leveren op zekere daghen by heure contracten daertoe bescheiden oft gepresigeert als kersmisse lichtmisse paesschen ende andere niettegenstaende dat de gene die tselve vercoopen diekmael geen graen en hebben noch en verwachten, daer deure oirzaecke gegeven woort tvoors. coren en graen dagelycx lanex zoo meer te doen verdienen, zoo verbieden en interdueren wy wel scerpelyck zuleke coopen geduerende den voors. tyt meer te doene, noch oick eenige andere coopen diemen in onsen voors. landen van herwaertsover diekwyls verrich te weten als yemant enen anderen gelt geeft om den prys van zekere quantiteyt van graenen te zetten, te leveren oft ontfangen op zekeren tyt oft keusie en optie van genen die tgelt verschoten heeft, en dat op pene van de pryse oft estimatie van de graenen die alzo vercocht zullen worden zoo wel voor den vercooper en den cooper doende midts deze te nyete alzuleke contracten die naemaels gemaect zullen worden oft alrede gemaect zyn ende alnoch tgeen effect gesorteert en hebben, verbiedende ende interdicerende voorts een yegelyck vye hy zy, te coopen coren in tgraene eer tselve van den velde gedaen is, op die pene als boven, verclerende oock alzuleke contracten zoo wel die gene die alrede gemaect mogen zyn, oft noch gemaect zullen worden wel machteloos ende van geener weerde, wel verstaende indyen de vercooper eenighe penningen daer op ontfangen hadde dat hy gehouden zal wesen de selve den cooper te restitueren, dyes niettemin zal die voors. vercooper den cooper zonder bedroch mogen leveren zoo vele graens als hy totter provisie van zyn huisgesinne voor den tyt van dry maenden behoeven zal, zonder daer aen te misbruyckene oft te misdoen, verbiedende voorts meer allen anderen geen cooplyden van coren wesende van wat qualiteit oft conditie die zy, meer

terwen oft rogge te coopen dan hem voor de provisie van heuren huuse en gewoonlyke aelmoessen van noodt is, den voors. tyt ge-
 duerende alleenlyck verbieden insgelyc dat nyemant wie hy zy vol-
 gende de voorgaende placeaten hem en vervordere cenich coren oft
 graen te coopen oft vercooper dan op vrye mercten ter gewoonlycke
 plaetsen en tydt, op pene van de yeerde en testimatie van tselve
 coren en graen zoo wel voor den coopere als vercoopere en oock op
 arbitrale correctie behoudelyck dat de gene die coren in zyn huys
 geeft tselve aldaer den gemeynen man voor zyn provisie zal mogen
 vercoopen en de distribuieren naer zyn geliefte, permitteren nyette-
 min cenyegelyck mits dezen durende den voors. tyt alderhande sorte
 van broot in onse goede steden te mogen vercoopen drye dagen ter
 wecke dye by de weth van elcken plaetsen daer too geordonneert
 zullen worden daer inne begrepen die merctdagen, zonder contra-
 dictie oft weerseggen van yemanden, ende om die onredelycker ysinghe
 ende verdieringe van den coren en de andere graenen te meer te
 beletten ende tgemeyn volck te gerieven, ordineren ende bevelen wy
 allen onse wethouderen van de goeden stede ende platten lande ende
 dien van onsen vassaelen oft smaelre heeren, dat zy tot zuleken
 tyde ende zo dickwils als hen oorboordt oft mogelyck duncken zal oft
 hen van onsen wegen special bevelen sal worden goede en neirstige
 visitatie doen van allen coren zolders bergen tassen schueren wyen
 dat die toebehoiren mogen geestlyck oft weerlyck nyemant vuytge-
 zundert, ende wat zy daer meer corens en graens vinden dan die
 genen die tselve toebehoort van noode te hebben en behoeften voor
 de provisie van heuren huysen cloosteren oft collegien mette gewoon-
 lycke aelmoessen ende lasten des selver vooren voors. tyt tselve
 hen doen reyden of brengen ter openbare merct in monstersael oft
 met sacken ter plaetsen daert hen gevuegelyxste beduncken zal tel-
 ken mercdagen zuleke quantiteyt als zy ordineren zullen om tselve
 den gemeynen volcke diel van noode zullen hebben, vercocht te wor-
 den tot zuleken redelycken pryse, als by de weth van de plaetsen na
 de gelegenthyet van den tyde getaxeert en gemodereert zal worden
 daer toe wy de voors. officiers en de wethouders geautoriseert heb-
 ben ende autorizeren mits dezen, mitsgaders oock om daer toe te
 bedwingen degenen dient behoiren zal by alle tamelycke manieren
 royalycken en metter daet nyetegenstaende oppositie oft expellatie
 ter contrarien. Dwelck doende zullen de voors. officiers en wethou-
 deren beginnen aen de voors. vercoopers oft coopluyden van coren
 ende daer nae aen de rentiers geestelycke en wereldlycke edel en
 onedel van tgene dat zy meer hebben dan zy voor heure provisie
 ende lasten voors. behoeften zullen welverstaen dat zy int taxeren
 van de quantiteyt die men ter merct zal mogen brengen goede toe-
 sight nemen zullen van den eenen neyt te bezwaeren dan den ande-
 ren, maer daer inne goed gelyckheid zoo vele als doenlyck wordt
 houden en observeren, nemende respect opte quantiteyt en menichte

van graenen deen meer zal hebben dan dander, willende en ordon-
 nerende voorts meer ingevalle yemand bevonden worde eenige mo-
 nopolie bedroch oft onbehoorlycke practyque opt stuk vaa den co-
 ren ende graenen gedaen oft geuseert te hebben, al en hadde hy te-
 gen de voors. articulen nyet gedaen oft gecontraveneert, zoo verre
 nochtans zulek tegens de gemeyne welvaert wacre, dat de selve daer
 van arbitrael gestraft zal worden, ende ten eynde dat van dese onse
 tegenwoordige ordonnantie neymant ignorantie en zoude mogen pre-
 tenderen, zoo ordonneren ende bevelen wy dat zy de selve terstondt
 en zonder vertrek vuytroept en publiceren alomme den bedryve en
 limiten van uwer officie, daer men gewoonlyck is vuytroepingen en
 publicatien te doene ende tot onderhoudenisse en observatie van
 duere procederen en doen procederen tegens de overtreders en on-
 gehoorsame by reele executie van den peene voors. De selve te be-
 heeren en tapplicieren als hoven geseyt is nyetegenstaende oppositie
 oft appellatie gedaen oft te doene en zamen prejudicie van diere des
 te doen met diessernement geven wy u en onsen voors. wethoude-
 ren en officieren en die van onsen vasallen en smaelre heeren clek
 int zyne volcomen macht auctoriteyt en zwaderling bevel. Ontbieden
 en bevelen voorts cenyegelyck dat zy u en hen zulek doende ernste-
 lyck verstaen en obedieren, want ons alzo gelieft.

Gegeven in onse stadt van Brussele ende onsen contrezegel hier
 op gedruckt in placeate, den 13 dach van september XVe jaer 65.

B.

EXTRACT UIT DE KERKMEESTERS REKENING.

Gerekeut met hans Hoodt meester schaliedecker van Maestricht
 met zyn drye knechten van hen lieden dachhueren en arbeyt van
 dat zy den grooten pandt van der kereken opgebrooken, ende van
 nieuws herdeckt hebben zuytwert, ende daer toe de kereke alome, en
 over al versien, ende gestopt en alsoo hier betaelt 54 Rguld. 4 st.

C.

Betaelt Vranck Van Schaluynen tymmerman van met beyde zyn
 sonen gevrocht te hebben op den thoren, en aldaer de groote clocke
 opgewonden met vysbloeken, ende dat yserwerk afgesmeten, ende
 aen dat hooft weerderom vastgemaect, daer aen al tsamen de selve
 verdient heeft 54 stuyvers.

Item de selve Frans noch op voors. thoren gevrocht en alsdan
 twee schellen (klokken) verhangen, ende twee nieuwe pinnen ingezet
 daer aan verdient 15 stuyvers.

Ende een nieuwe hooft gemaect aen de cleyn noen clocke, ende
 dat rat vermaect daen verdient 6 Rynsg. 5 stuyvers.

D.

Item betaelt Mr Peeters Vanderbeken organist, voor een jaer gaigen, von den organen te spelen, ende dit van den jaere XVe vyff ende tsestich, als blyet by quittancie VI Rynsguldens X stnyvers.

E.

Item betaelt aen lysbeth Van Kyntschot zuster van Zeger Van Kyntschot voor een geheel jaer durende, tyt deser rekeninghe, der kercken lynwaet te wasschen, en de candelaers en andere te schueren en andere extraordinaris dienst der kereke gedaen tsamen 2 rynsguldens 15 stuyvers.

F.

AEN MYNHEEREN SCHOUTES ENDE SCHEPENEN DER STADT ENDE VRYHEIT TURNHOUT.

« Remonstreren doer dese tegenwoordighe letteren de Eerw. moeder ende religieusen des cloosters genaemt Godts Werdt van den derden regel S^c Francisci gelegen binnen de stadt Ruremonde kunnen overgrooten noodd in den welken sy gevallen syn door het onvoorsienelyck ongeluck des brants geschiedt dezen voortleden jaere soo dat het voorgemelde clooster teenemael gheruincert ende te gronde afgebrandt is, aengesien dit een algemeyne distructie is gheweest soo en kander by dese gemeynte Ruremonde gheenen troost gevonden worden.

Oversulex syn de voorschreven religieusen gedwongen op een ander consolatie ende assistentie te soecken het ghene de voorghementioneerde religieusen syn doende door den tegenwoordighe schrifte te weeten syn biddende ootmoedelyck aen de h. h. der magistraet van den stadt Turnhout betrouwende op hunne liberaelheid ende miltheyd van eene almoesse tot restauratie der voorschreve cloosters. Dit doende sullen de voormelde religieusen altyt verobligeert wesen te bidden voor de florissantie ende welvaeren deser stadt Turnhout. »

« Die welhouderen deser stadt en vryheyt Turnhout, gesien den inhoud deser requeste en genouchsaem geïnformeert van den schroomelycken brant aen de stadt Ruremonde overkomen hebben aen de eerw. moeder en religieusen des cloosters Godts Werdt, voor een almoesse toegevoeght de somme van vyffentwintich guldens gelyck wy aen selven toevoegen mits desen. Ordonnerende aen Mathys Empsens als ontvanger onser stadt en vryheyt accys de gemelde 25 guldens aen de supplicanten hier voor verhelyt te betalen uyt de

middelen van synen ontfanck voors. ende overbrengende dese sal hem valideren voor utgeven in synce te doene rekeninghe. Actum in collegie van schepenen deser stadt Turnhout vs. desen 25 jan. 1666.

(Get.) J. Proost.

G.

Amelia by der gratien Godts prinsesse douariere Van Oranje etc. vrouwe en baronnesse van Turnhout Sevenbergen etc.

Haere hoocheyt last, en autoriscert hyer mede Johan Pauli Rentmeester van haere domeynen van Turnhout, om op den 17 deser maent marty synde dyndach, naer voorgaende afficien van billetten en behoorelycke proclamatie, ten overstaen van die magistraet van Turnhout aen de meestbiedende te vercoopen het ordinaris schaerhout in haere hoocheyts bosschen van Grootenhout, mitsgaeders het getal van hondert affgaende, oude ende minst tot cieraet dienende hooge eycke boomen, onlancs by hem op ordre van haere hoocheyt gedaen teekenen in den voors. bossche daer onderbegrepen 25 boomen die hare hoocheyt aen de minderbroeders van Turnhout toegestaen heeft dat op behoorelycke prisatie soude mogen hebben, die hy rentmeester voors. ten overstaen als voren, by gesworen luyden hun des verstaende oprechtelyck en sonder conniventie, sal laten pryseren doende alle devoiren dat dese partyen ten hoochsten pryse mogen werden gebraght, ende dat alle collusien der cooperen werden geprecaveert ende geweest. Sullende by gecommiteerde van synce verrichtinge en wedervaeren, behoorlycke rapport hebben over te senden, neffens copyen autentyeq van de vercoopecdullen, ende acten van prisatie, die hy verdacht sal syn, neffens den prys van de gepriseerde boomen voor de gemelde minnebroeders te specificeren de lenghte en de breedte ofte swaerte van voors. boomen. Actum in s'Gravenhage desen 12 marty 1665.

(Get.) Amelie d'Oranje.

Ter ord^{re} van hare hoocheyt.

(Get.) Fred. Rinet.

Lyst der geschatte eyken boomen voor de minnebroeders :

Den	1 ^e	lang	25	voeten,	dik	7 1/2	voeten,	geschat	op	54	guldens.
»	2 ^e	»	22	»	»	5 1/2	»	»	»	18	»
»	3 ^e	»	21	»	»	7	»	»	»	20	»
»	4 ^e	»	24	»	»	6 1/2	»	»	»	25	»
»	5 ^e	»	25	»	»	5 3/4	»	»	»	15	»
»	6 ^e	»	24	»	»	5 1/4	»	»	»	16	»
»	7 ^e	»	22	»	»	5 1/2	»	»	»	20	»
»	8 ^e	»	31	»	»	5 1/2	»	»	»	28	»

Den 9 ^e	lang 51	voeten, dik	5 1/2	voeten, geschat op	29	gulden.
» 10 ^e	» 22	» »	5	» »	» 14	»
» 11 ^e	» 25	» »	5 1/4	» »	» 14	»
» 12 ^e	» 22	» »	5 3/4	» »	» 22	»
» 13 ^e	» 22	» »	5 1/2	» »	» 18	»
» 14 ^e	» 20	» »	7	» »	» 22	»
» 15 ^e	» 22	» »	5 1/4	» »	» 15	»
» 16 ^e	» 21	» »	7 3/4	» »	» 52	»
» 17 ^e	» 22 1/2	» »	7 1/4	» »	» 29	»
» 18 ^e	» 18	» »	6	» »	» 15	»
» 19 ^e	» 12 1/2	» »	7	» »	» 15	»
» 20 ^e	» 25	» »	7 1/4	» »	» 53	»
» 21 ^e	» 18	» »	6 1/4	» »	» 15	»
» 22 ^e	» 22 1/2	» »	6	» »	» 23	»
» 23 ^e	» 29	» »	5	» »	» 19	»
» 24 ^e	» 31	» »	7 1/2	» »	» 45	»
» 25 ^e	» 23	» »	7 1/4	» »	» 27	»

1665.

H.

Don Francisco de Monra et Cortereal, marquis de Castel Rodrigos, de Conseil d'estats du Roy, notre Sire Lieutenant Gouverneur et Capitaine Général des Pays-Bas et de Bourgogne

Tres cher et bien amé, comme nous avons trouver convenir, pour le plus grand bien, et soulagement des villages du district de votre office de faire loger en cette ville, pour peu de jours et jusques aultre ordre, les deux compagnies de notre garde, nous vous faisons ceste, vous ordonnons au nom de Sa Majesté de faire et disposer en sorte, que les officiers et soldats des dictz deux compagnies. Soyent loger accommodez de vivres et fourrages necessaires, dans quelques tavernes ou aultres lieux a ce propres en icello ville, a la charge de la generalité, soit semblablement reparty, et à quoy seront trouvez montes les vivres et fourrages, que ceux de Bourgerhout, Berchem et Deuren, ont eu ordre de fournir respectivement aux susdites compagnies depuis notre arrivé en ceste ville selon quoy vous ordonnons aussi de vous conformer.

Atant tres cher et bien amé notre Seigneur vous at en Sa S^e garde; Anvers le 19 d'aoust 1665.

(Signé.) Marquis de Castel Rodrigos.

A notre tres cher et bien amé Jean-Antoin Vander Eycken Seigneur de Hoogevorst Escouteth d'Anvers Meregrave du Pays de Rhyen.

DON FRANCISCO ETC.

Tres cher et bien amé; Nous vous faisons ceste vous ordonnons, au nom de Sa Majesté de faire payer, par ceul de la generalité du district de votre office, ce à quoy montant les vivres et fourrages necessaires, de la compagnie de cavallerie du sergeant major, Don Eugenio de Ulloa durant deux jours, que les officiers et soldats d'icelle ont este loges en ceste ville d'Anvers depuis qu'ils sont entré avecq nous.

Atant tres chere et bien amé, notre seigneur vous at en Sa Sainte garde; Anvers 19 d'aoust 1665.

(Signé.) Le Marquis Castel Rodrigos.

I.

EXTRACT UIT DE ZITTING DER GECOMMITEERDEN DES LANDS VAN TURNHOUT DD. 27 AUG^e 1665.

En mits op morgen is aenstaende den geborte dach van onse gen. Vrouwe Amalia, 28 aug^e en wel diende gedaen te worden aen selve hoocheyt, mits de aenstaende trouwelen in deze conjuncture des tyds, in recomandate deser stadt ende lande eenige recognitie, soo is aen deselve hoocheyt voor dese reyse toegevoecht by de gecomiteerde van Turnhout, Weelde, Poppel, Ravels, Gierle, Lille, Wechelder-sande, Vosselaer, Beersse, Merxplas, Rumst en Boom (die van Arendonck en Baerlehartog absent) een honorair, van twee stucken syn lynwaet, daer in een yeder syn contingent, ter somme van dry hondert ringsguldens sal bybrengen aen den rentmeester.

K.

EXTRACT UIT DE RENTMEESTERS REKENING VAN LAUREYS REYNS VAN 1665.

Item vindt desen rendant aen syn selven de somme van eenen-dertich guldens sestien stuivers ter saecken den selven heeft gelevert aen dese stadt en vryheyt verscheyde fransehe wynen, waer mede den eerw. pater provinciael in syn wedercompste van Roomen en de paters Minnebroeders alhier als het vtrvaert van syne Con. Majesteit van Spaignien deden, syn vereert geweest 21 guld. 16 st. (i) Item verscheyde Reynsche en Fransche wynen waer mede syn vereert geweest syn eerw. Biscop van Antwerpen, den heere Raet d'Onghelbergh en secretaris Nauts hier in commissie synde als andere 100 guld. 2 st.

L.

Amelia, by de gratie Godts, prinsesse Douariere van Oranje, etc. baronesse ende vrouwe van Turnhout, sevenbergen, etc. etc.

Allen den ghenen die desen sullen sien ofte hooren lesen salut. Doen te weten. Alsoo Johan Pauli schouteth van ons dorpen ende heerlyckheden van Wecheldersande ende Vlimmeren, tselve wederomme heeft gestelt in onse handen, ende daeromme noodigh is een ander nut en bequaem persoon daer mede te versien. Soo ist dat wy mits de goede getuygenisse aen ons gedaen van den persoon van Peter Vansteenhuis, schouthet van onsen dorpe ende heerlyckheid van Lille, hebbende mede cenige jaren herwaeris het voors. schouteth ampt van Wechelersande als stadthouder bedient ende geexercert, ende ons daer omme vertrouwende tsynder bequamheyd ende getrouwicheyt, den selven hebben gestelt ende gecommiteert, als wy hem stellen ende committeren by dese tot schouteth van onse voorn. dorpen van Wechelersande ende Vlimmeren, met last van tselve ampt uyt onsen naeme te aenyaerden, te bedienen ende te exerceren, totten eeren, baten, ende proflyten, op te comen en te vervallen daer toe staende ende behoorende, ende gewoon zyn daer af te hebben. Alle civile en criminele saecken tonser correctie staende te doen en te laten straffen, van de boeten en amenden alle jaers te doen behoorycke rekeninge ende reliqua. Waranden, wildt, en vischeryen merckelyck te beschermen, alle contraventeurs en violateurs te calengieren, hunne geweer ende instrumenten te nemen, of te doen nemen. Desgelycs ook de gemeente hunne ingesetenen ofte afgesethenen persoonen syns van doen hebbende door hem, synen vorster ook directie van dorps saecken te dienen en te doen dienen soo dat behoort. Ende voorts generaclyck alles te doen (genē eenen goeden en getrouwen schouteth van Wechelersande ende Vlimmeren schuldich ende gehouden is te doen, ende dat op den eedt die hy voor desen tonsen behoefte als schouteth van Lille heeft gedaen. Ontbieden daeromme ende bevelen onse schepenen, regeerders ende particulieren ingesetenen van Wechelersande ende Vlimmeren ende alle anderen dien dit aengaen magh; dat sy den voornoemden Peter Vansteenhuis houden ende kennen voor onsen schouteth van ons dorpen ende heerlyckheden van Wechelersande ende Vlimmeren voors., ende hem tselve ampt doen en laeten peyselyck ende vredelyck genieten ende gebruycken, ende hem in alle saecken syn onstie aengaende alle behulp ende bystand te doen. Ende dit alles by provisie ende tonsen wederroepen.

Gegeven onder onsen naem ende grootsegels, op ons huys ter Nieuwburgh by Ryswyck desen 26 september 1665.

(Get.) Amelie d'Oranje.

M.

EXTRACT UIT DE KERMEESTERS REKENING 1665.

Item ghedurende des rendants in desen gedebeurseert ende behaelt de keersen gemaect en geleverd ten dienste deser vryheyd te weten voor de magistraet allyer ende de keersse genaempt de paeskeerse mitsgaeders heeft den selven rendant alnochi gecmployeert ende vuytgeroyt ses pont keersen daer mede de vuytvaert van syne conincklycke majesteyt lest overleden geworden wierde samen 7 gulden 16 st.

Ithm betaelt aen Wouter Peeters van Stochum scheliedecker over den maeckloon in seecker nieuwt dack op de kereke voor een deel door storm van wint afgeslaegen enz., 22 gulden.

N.

Generacle articulen die nootsackelyk moeten onderhouden worden tot de herstellnisse der Rivieren de Nethen, van andere cleyne Rivieren, Beken ende Waterloopen die met de selve communicatie hebben, ingevolge het Placcaert van 25. augusti 1765.

EERSTEN ARTIKEL.

Men verstaet dat alle de metingen in deze Memorie vermeldt, sullen geschieden op de maete ende voet der Stad Lier, verdeelt in elf duymen, mackende het equivalent van 10. duymen acht linien Fransche maete.

II.

Alle de breedtens hier naer aengeteekent aen de gesejde Rivieren ende Waterloopen sullen genomen ende gemeten worden op de diepte dat de waters hun bevinden, alswanneer sy 't leegste zyn ten tyde van den Somer, laetende aen de Rivieren ter rechter en slinker zyde behoorelycke schuyndtens volgens de natuere en de qualiteyt van d'aerde om zich connen te houden in alle de verscheide hooghtens dat het water zich kan bevinden.

III.

Men sal de breedtens der gesejde Rivieren ende Waterloopen niet mogen verminderen, dan alleenelyk soo veel als sy over het derde-

deel souden meer hebben als de breedens hier naer te vermelden; het welke maer en sal mogen geschieden aen de plaetsen daer de voorschreve Rivieren ende Waterloopen soeken de bogten te vermeerderen, ende naer dat die van de Weth daer van sullen onderrecht zyn.

IV.

Alomme waer de Rivieren ende Waterloopen niet en sullen hebben de geprescribeerde breedens, men sal hun die moeten geven, afsnydende zoo veel als noodig zal wesen voor hun herstellinge, de incommende ellebogen, indien daer gevonden worden, sonder het welck men hun sal geven de versochte breedens afsnydende de oevers of stranden, soo veel van den eenen cant als van den anderen, ten waere de breedte dependeerde van eene simpele reyninge van leege aanwassingen, of wel dat de propritarissen souden te vreden syn de geheele noodige breedte te geven van eenen cant alleen, sonder nochtans eenige bogten te veroorsacken.

V.

Alle de bruggen die sullen nieuw hermaect zyn, sullen moeten lang genoegh zyn om de Rivieren ende alle anderen Waterloop te laten hebben de breedens geprescribeert ofte te prescriberen door den Ingenieur bestierder der werken, ende al de bruggen daer de Rivieren ende Waterloopen niet en hebben 6/7 van de geprescribeerde breedens, sullen eenswegs op een nieuw hermaect worden, dat is te seggen, dat een Rivierken ofte Waterloop van seven voeten breedt moet hebben onder de brugge ten minsten sesse voeten breedte.

VI.

Alle de Waterloopen, daer van de breedens ende dieptens nogh niet gespecificert en zyn in het Reglement alhier gevoegt, sullen middelertydt gereynight worden, ende gestelt op genoeghsaeme breedens en dieptens op dat den loop van het water liber zy, observerende van den selve te verminderen naer maect dat men sal naederen tot hunnen oorspronck ende dat'er minder water sal wesen.

VII.

Boven het cappen der Boomen ende Boomkens vermelt in het Placcaert van 25. Augusti 1765, ten opsichte van de twee principaële Rivieren der Nethen, men sal verpligt zyn van op alle de andere cleynē Rivieren ende Waterloopen die in de selve loopen, te

snoeyen ende kappen alle boomen, boomkens, stammen, taeken, ende wortels, die over het water hellen ende dreygen in te storten of die beletten de versochte ende suffisante breedens te geven.

VIII.

De twee oevers van de voorschreve Rivieren ende Waterloopen moeten t'allecanten geeffent ende gereynight syn, schoon daer eenige voeten meer waeren als het voorschreven is, de willigen, de boomkens ende de biesen of rieten moeten ten minste alle jaeren gesneden en gesnoeyt worden tot den grondt, geen hout of wortels laetende dan soo veel noodig tot ondersteuninge der boorden.

IX.

Alle de kruyden die men moet uytrucken met hunne wortels, alle de aerden, savel, steenen, rotsen en de vuyligheyd, die men moet wegnemen uit alle de voorschreve rivieren ende Waterloopen moeten geworpen worden ten minsten vyf voeten van den boord.

X.

Alle de Dycken van de Rivieren de Nethen die op menighe plaetsen seer onvolmaect zyn soo boven als onder de Stadt Lier en van de Dorpenen van hoogh en leeg Lachenen, van Duffel en Waelhem ende van het Pachthof Randerstadt alwaer de Ebbe sich doet voelen moeten herstelt worden ende gebracht in eenen staet om te connen beletten de schadelyke inondationen veroorsaect door de extraordinare Ebben, gelijk dickwils gebeurt in nieuwe en volle maene ten tyde van de Equinoxen of nachtheveningen ende sonne stilstandt, bysonderlyck als de winden contrarien zyn.

XI.

Alle de Sluysen ende Sluyskens met kleppen die gebreckelyk zyn, moeten aenstonds in goeden staet herstelt worden.

XII.

Alle bempden ende landen die te seer geexposeerd zyn aen de inondationen, die noghtans wat hooger zyn als de waters van de Rivieren alswanneer sy op hun leegste zyn in den Somer, moeten beken en grachten hebben dieper en breeder als elders en in genoeghsaeme quantiteyt, om de waters te connen ontlasten.

XIII.

In afwachtinge dat de waters van de diepste plaetsen van de Rivieren de Nethen ende de andere die in de selve vloeyen, genoegsaem gevallen zyn ende leeg genoeg om den grondt te reynigen, ende verdiepen soo men aenstonts suyveren alle de Beken en Waterloopen ende die stellen in goeden staet, hun gevende de versochte breedtens ende diepten, men moet oock sonder uytstel weghnemen uit de Rivieren de Kruyden alreede afgesneden ende vlottende, soo wel die hun ophouden aen de bruggen ende elders in het bedde der Rivieren; ten eynde van soo gauw de waters te doen verloopen ende de suyveringhe principael te connen eerder beginnen.

XIV.

De Officieren van politie ende Wethouderen moeten Sorge draegen dat iederen particuliere met den eersten mogelijk verwitticht zy van het Placcaert van Haere Majesteyt tot het reynigen van de gesejde Rivieren ende van de tegenwoordige Ordonnantie, op dat ieder sich aenstonts in het werck stelle, by gebreck van welke de voorschreve Officieren en Wethouderen sullen gehouden syn te annoteren ende verclaeren alle de gene die sullen weygeren te gehoorsaemen ende hun te conformeren aen het Placcaert, ten welken eynde moeten sy kennisse nemen van de limiten ende aen wie de verscheide aenliggende landen toebehooren, aen de Rivieren ende Waterloopen om daer van te connen bescheet geven in de te doene visitatie.

XV.

Alsoo de Ebben die opklimmen langs de Sluysen van Lier twee mael daegs tot meer als sesse voeten hoogh, selfs in de grootste droogtens, maeken een beletsel aen de reyninge der twee Rivieren de Nethen, ter afgelegentheid op d'eene en d'andere van eenighe mylen, soo is't van eene absolute noodtsaekelijckheydt, geduerende de reyninge, te beletten de opklimminghe van de ebbe, doende in dit jaer het beleyd het welke in het voorleden jaer is geschiet, dat te weten, soo haest men sal gewaer worden dat de Landtwateren die men wilde waeteren noemt, sullen afgeloopen syn ende dat die van den vloed of ebbe sullen beginnen te klimmen, men sal alle de Sluysen sluyten die men maer en sal openen als wanneer men sal mercken dat de wateren van den afgaenden vloedt worden pas-loot met die van t'Landt.

Het sal worden geordonneert door den Ingenieur bestierder of Directeur, of door den gene die van synen t'wegen sal geconmitteert zyn, wanneer dit beleydt sal moeten geschieden, ende hoe veel tydts het sal moeten vervolgt worden, wegens welck den Sluys-

meeester sal moeten houden een nauwkeurigh protocol of notitie, opteckeneende reguliereyck den dagh ende uere van het openen ende sluyten der Sluysen, soo van de Mol als van de groote ende cleyne Spaye, ende van de twee Molens in de Stadt, als oock den dagh ende ure van de hooge en leege Tye, by middel van een vast teeken waer by men sal connen zien hoe veel het water klimt en afgaet, in der voege van te connen geven de nootsaekelycke onderrichtingen aen den gene die het Gouvernement generael sal belast hebben de directie ten hoofde van de suyveringe der voorschreve Rivieren.

XVI.

Soo haest als de wateren sullen leegh genoeg zyn, om te connen werken in den grond der Rivieren, de Officieren der Politie ende de Gemeyntens moeten sich verstaen om hun te saemen aen het werck te stellen, besonderlijck als de oevers toebehooren aen verscheide particuliere.

XVII.

Op alle de plaetsen daer men voet-wegen vindt ende daer men moet beken en waterloopen passeren, moet men aldaer noodtsaekelyck cleyne brugskens maeken, om te beletten dat in de selve geene tacken van boomen, steenen ofte dressen en worden gesmeten door de passanten, om hunne passagie te vervoorderen, het gene is een soo veel te grooter misbruyck dat het selve seer dickwils wordt geplogen, ende dat men daer door belet den liberen cours der wateren.

Van de minste breedtens (Liersche maete) die men provisionelyck can geven aen de twee Rivieren de Nethen.

Breedtens van de groote Nethen,

4. Voeten, aen d'openinghe van den oorspronck van den arm der groote Nethen comende van de heyden van Hechtel; vergrootende tot vyf voet naer maete dat men nadert aen de brugghe van Schoredick.
9. Voeten, van de gesejdebrugge tot aen d'openinghe van de beke de Hooft-gracht, immediatelyk onder den molen van Swattergat.
10. Voeten, van dese plaets tot aen d'openinghe van de beke genoemt Hanske Sels loopken die de separatie maekt der jurisdictien van Olmen en Balen.
11. Voeten, van dese laeste openinghe tot de gene van de beke de Lasbeeck.
12. Voeten, van dese laeste plaetse tot aen den molen van Stralle.
14. Voeten, van desen molen tot aen den gene van Meerhout.

13. Voeten, van den molen van Meerhout tot aen d'openinghe van de beke de Gibt comende van de Heyden naer den rechten kant van de Riviere.
16. Voeten, van dese laeste openinghe tot aen de brugge van Winkelhom, alwaer desen arm der Nethe sich vervoegt met den gene passerende langs Moll.
4. Voeten, aen d'openinghe van den oorsprongh van den arm der grootte Nethe comende van de Heyden tusschen den Kattenbosch ende Loemel, vergrootende van vyf voeten tot aen de brugge den Swinpaet.
9. Voeten, van de voorschreve brugge tot die van Gompel.
10. Voeten van brugge van Gompel tot aen de vervoeginghe der beke genoemt, Scheppelyke Nethe met de Riviere een weynigh onder Moll.
12. Voeten, van de geseyde vervoeginghe tot aen de plaetse alwaer certydts was de Sluysse van Belder.
14. Voeten, van die plaetse tot aen d'openinghe van de beke de Habruck boven den molen van Kivermond.
16. Voeten, van de geseyde openinghe tot aen de voorschreve brugghe van Winkelhom.
22. Voeten, van die brugghe tot aen de openinghe van de beke van Varendonk.
23. Voeten, van aen dese eerste openinghe tot aen de gene van de beke genoemt Lyken, een weynigh boven het Kasteel van Westerlo.
21. Voeten, van aen dese laeste openinghe tot aen de gene van de opperste beke, immediatelyck boven de brugge van Westmeerbeek; maer alsoo op alle dese tusschen-ruymigheyt ofte distantie bevonden wordt de voorseyde opperste beke die onlast eene partye der waetere van de Riviere, het sal genoegsaem wesen van 20. voeten te geven aen dese, op conditie dat de andere sal onderhouden worden ten minsten thien voeten breedte.
26. Voeten, van aen de geseyde laeste openinghe tot aen die van de beke van Boeschot.
30. Voeten, van aen dese openinghe tot die van de cleyne Riviere de Wympe: alsoo op dese tusschenruymigheyt ofte distantie op veele plaetsen gevonden worden opperste beken die helpen de ontlastinge van eene partye der waetere van de Riviere, men can haer geven op de lengte van die plaetsen soo veel minder breedte dat de opperste beken sullen hebben boven de sesse voeten; dat is te seggen, dat, soo wanneer eene opperste beke bevonden wierde tot 12. voeten in haere minste breedte, men soude connen geven sesse voeten minder aen de Riviere principael.
34. Voeten, van aen de openinghe der cleyne Riviere de Wympe tot aen die van de beke van Ballaer.
36. Voeten, van aen dese laeste openinghe tot aen de Stadts gracht van

Lier, die sal gehouden worden tot aen de Sluys de Mol op 40. voeten, ende 50. voeten ten minsten tot aen de cleyne Spaye, ende tot aen de ontmoetinge van de cleyne Nethe aen de groote Spaye, soo noghthans dat de Sadts Vestinge niet en come te lyden nemende nootsaekelijke breedte van den anderen kant ofte oever.

Van de cleyne Nethe.

Breedtens.

6. Voeten, aen ieder der twee armen van de cleyne Nethe, boven hun by-een-vervoeginghe, verminderende ieder van drye voeten, naer advenant dat men sal naderen tot hunnen oorsprong.
9. Voeten, van aen de geseyde vervoeginghe tot de openinghe van de voorste Nethe.
10. Voeten, van aen dese openinghe tot die van de Gert-Nethe.
11. Voeten, van aen de openinghe van de Gert-Nethe tot aen de Sluysse van den molen by de Boretang.
12. Voeten, van aen de voorschreve Sluysse tot aen d'openinghe van de beke genoemt Duyberg-loop onder de molens van Rethy.
15. Voeten, van aen die openinghe tot die van de beke genoemt Swavelingloop.
14. Voeten, van aen dese openinghe tot die van de cleyne Riviere de Wampe.
18. Voeten, van aen die plaetse tot aen de molens van Grobbendonck, alwaer sigh vervoegt de Riviere d'Aa comende van Turnhout.
22. Voeten, van aen de openinghe van dese beke tot aen het Pachthof genoemt Branshof, gelegen op den boord van de Rivier ter Linkerand.
25. Voeten, van aen dat Pachthof tot aen d'openinghe van de Nylen beke.
26. Voeten, van aen dese openinghe tot aen die van de cleyne Riviere de Benaert, aen Mol ter Nethe.
33. Voeten, van aen die plaetse tot aen d'openinghe van den Bollack.
36. Voeten, van aen die openinghe tot die van de beke de Bechel.
38. Voeten, van aen de openinghe van dese beke tot aen de Sluysse van de groote Spaye tot Lier, alwaer de Riviere sal gereinight ende in staet gestelt worden op alle hare breedtens tusschen de mueren van de Kaye.

